

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Nadja Džanković-Cirar

**VKLJUČEVANJE V EU IN NATO KOT ELEMENT
VARNOSTNE POLITIKE REPUBLIKE HRVAŠKE**

Diplomsko delo

Ljubljana 2007

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Nadja Džanković-Cirar

Mentor: **doc.dr. Vinko Vegič**

**VKLJUČEVANJE V EU IN NATO KOT ELEMENT
VARNOSTNE POLITIKE REPUBLIKE HRVAŠKE**

Diplomsko delo

Ljubljana 2007

Zahvala

Zahvaljujem se mentorju prof. doc. dr. Vinku Vegiču za strokovno pomoč in usmerjanje pri pisanju diplomske naloge ter hkrati tudi za vso izkazano potrpežljivost in vztrajnost.

VKLJUČEVANJE V EU IN NATO KOT ELEMENT VARNOSTNE POLITIKE REPUBLIKE HRVAŠKE

Hrvaška varnostna politika se iz primeža konzervativnih, nacionalističnih in samodržnih nazorov pomika proti politiki sodelovanja in odprtosti. S pomočjo različnih programov in regionalnih iniciativ EU in Nata si Hrvaška z ostalimi kandidatki iz jugovzhodne Evrope prizadeva k polnopravnemu članstvu v obeh mednarodnih integracijah. Proces približevanja EU in Natu prinaša Hrvaški kopico tako pozitivnih kot negativnih posledic, ki močno vplivajo na hrvaško notranjo, zunanjo in obrambno politiko in seveda tudi na hrvaško družbo in gospodarstvo. Reforma varnostnega sektorja je za Hrvaško ključnega pomena v kolikor želi aktivno sodelovati pri oblikovanju kolektivne varnosti v Natu oz. pri udejanjanju Skupne zunanje in varnostne politike znotraj EU. Le tako se bo sama ali s pomočjo zaveznic sposobna ubraniti pred sodobnimi varnostnimi izzivi, tveganji ali celo grožnjami. Na tej poti ji lahko pripomorejo lastna angažiranost in pa izkušnje držav, ki so ovire reformnega procesa že premostile. Dobro regionalno sodelovanje in kooperativni medsosedski odnosi namreč ne vplivajo pozitivno zgolj na zunanjo politiko, temveč tudi na notranjo in obrambno, ki mora za svoje delovanje upoštevati načela in smernice obeh.

KLJUČNE BESEDE: Hrvaška, EU, Nato, varnostna politika.

CROATIAN INCORPORATION INTO EU AND NATO AS ELEMENT OF ITS SECURITY POLICY

The vice of conservative, nationalistic and self-willed Croatian security policy is receding its power to a new policy of cooperation and transparency. Croatia and other aspirant countries of SouthEastern Europe are endeavouring to become fully entitled members of EU and Nato through various programmes. On its way to membership, Croatia is meeting positive and negative outcomes that are significantly influencing on Croatian internal, foreign and defence policy. Croatian civil society and economy cannot be excluded from this process as well. Security sector reform is vital to Croatia, whether it considers taking active part in Nato's system of collective security as priority. This relates to participating in implementation of European common foreign and security policy, too. It is crucial to Croatia to be capable to defend itself prior to new security challenges, risks and threats. Doing that alone or with its allies. For this purpose, Croatia can rely on its engagement in this process or other countries' experiences. Regional collaboration and cooperation with neighbourly states will have positive consequences not only to Croatian foreign policy but to internal affairs and defence policy as well. Defence policy is usually obliged to follow principles and directions of both of them.

KEY WORDS: Croatia, EU, Nato, security policy.

KAZALO:

<u>1. UVOD.....</u>	8
<u>2. HIPOTETIČNO – METODOLOŠKI DEL.....</u>	9
2.1 CILJ IN PREDMET NALOGE.....	9
2.2 HIPOTEZE	10
2.3 UPORABLJENA METODOLOGIJA	12
<u>3. POLITIKA REPUBLIKE HRVAŠKE MED 1991 IN 2006.....</u>	13
3.1 GEOPOLITIČNI POLOŽAJ REPUBLIKE HRVAŠKE	13
3.2 REPUBLIKA HRVAŠKA IN POJEM MALE DRŽAVE	14
3.3 POLITIČNI SISTEM IN DRŽAVNA UREDITEV	15
<u>4. ZUNANJA POLITIKA REPUBLIKE HRVAŠKE</u>	18
<u>5. ODNOS REPUBLIKE HRVAŠKE S SOSEDNJIMI DRŽAVAMI.....</u>	21
5.1 FEDERACIJA BOSNA IN HERCEGOVINA.....	21
5.2 REPUBLIKA SRBIJA IN REPUBLIKA ČRNA GORA.....	22
5.3 REPUBLIKA MADŽARSKA	23
5.4 REPUBLIKA SLOVENIJA.....	24
5.5 REPUBLIKA ITALIJA	25
<u>6. NOVI VARNOSTNI IZZIVI IN VARNOSTNA POLITIKA.....</u>	26
6.1 VARNOSTNI IZZIVI V JUGOVZHODNI EVROPI.....	27
6.2 VARNOSTNA POLITIKA REPUBLIKE HRVAŠKE	29
6.2.1 REFORMA VARNOSTNEGA SEKTORJA V REPUBLIKI HRVAŠKI.....	31
6.2.2 CIVILNO - VOJAŠKI ODNOSI.....	34
6.2.2.1 CIVILNO-VOJAŠKI ODNOSI NA HRVAŠKEM OD NEODVISNOSTI NAPREJ	35
6.3 REFORMA OBOROŽENIH SIL REPUBLIKE HRVAŠKE	38
<u>7. REPUBLIKA HRVAŠKA IN NATO.....</u>	46
7.1 PROGRAMI ZVEZE NATO, KI VPLIVAJO NA VARNOSTNO POLITIKO REPUBLIKE HRVAŠKE.....	50
<u>8. REPUBLIKA HRVAŠKA IN EU.....</u>	55
8.1 INICIATIVE EU, KI VPLIVAJO NA VARNOSTNO POLITIKO REPUBLIKE HRVAŠKE ..	57
<u>9. JAVNO MNENJE NA HRVAŠKEM V POVEZAVI S POLNOPRAVNIM ČLANSTVOM V NATO IN EU</u>	61

9.1	JAVNO MNENJE NA HRVAŠKEM IN POLNOPRAVNO ČLANSTVO V ZVEZI NATO.....	62
9.2	JAVNO MNENJE NA HRVAŠKEM IN POLNOPRAVNO ČLANSTVO V EU.....	64

10. SKLEP 66

11. LITERATURA..... 69

SAMOSTOJNE PUBLIKACIJE.....	69
DOKUMENTI.....	69
ČASOPISI IN REVIJE.....	73
INTERNET	73

KAZALO TABEL:

TABELA 6.3.1: STRUKTURA OSEBJA MINISTRSTVA ZA OBRAMBO IN OBOROŽENIH SIL REPUBLIKE HRVAŠKE NA DAN, 31.12.2006.....	41
--	----

TABELA 6.3.2: PREGLED ŠTEVILA PRIPADNIKOV OBOROŽENIH SIL REPUBLIKE HRVAŠKE MED 2000 IN 2005 – REDNA SESTAVA	43
--	----

TABELA 6.3.3: PREGLED ŠTEVILA PRIPADNIKOV OBOROŽENIH SIL REPUBLIKE HRVAŠKE MED 2000 IN 2005 – REZERVNA SESTAVA	43
---	----

TABELA 7.1: PREGLED ZMANJŠEVANJA ODSOTKA BDP NAMENJENEGA V OBRAMBNE NAMENE V REPUBLIKI HRVAŠKI MED 1996 IN 2004.....	49
---	----

TABELA 7.2: PRIČAKOVANI ODSOTOK BDP NAMENJEN V OBRAMBNE NAMENE V REPUBLIKI HRVAŠKI MED 2006 IN 2015	49
--	----

TABELA 7.3: OBRAMBNI IZDATKI REPUBLIKE HRVAŠKE MED 1996 IN 2005 V MILIJONIH KUN.....	50
---	----

KAZALO GRAFIČNIH PRIKAZOV:

GRAFIČNI PRIKAZ 9.1.1: PODPORA HRVAŠKIH DRŽAVLJANOV GLEDE VKLJUČEVANJA V ZVEZO NATO – LETO 2007	63
--	----

GRAFIČNI PRIKAZ 9.1.2: PODPORA HRVAŠKIH DRŽAVLJANOV GLEDE ČASOVNE URESNIČLJIVOSTI ZASTAVLJENEGA CILJA – LETO 2007	63
--	----

GRAFIČNI PRIKAZ 9.2.1: PODPORA HRVAŠKIH DRŽAVLJANOV GLEDE HRVAŠKEGA ČLANSTVA V EU – LETO 2006.....	64
---	----

GRAFIČNI PRIKAZ 9.2.2: OPREDELJENOST HRVAŠKIH DRŽAVLJANOV GLEDE NA KORISTI, SLABOSTI HRVAŠKEGA ČLANSTVA V EU - LETO 2006	65
---	----

SEZNAM KRATIC:

ANČ	<i>Akcijski načrt za članstvo</i>
BDP	<i>Bruto družbeni proizvod</i>
BiH	<i>Federacija Bosna in Hercegovina</i>
CTFJ	<i>Oborožene sile Republike Hrvaške, ki izvajajo kombinirane naloge</i>
EU	<i>Evropska unija</i>
HDZ	<i>Hrvatska demokratska zajednica – Hrvatska demokratska stranka</i>
HVIDRA	<i>Organizacija hrvaških vojnih invalidov za Domovinsko vojno</i>
IPP	<i>Individualni partnerski program</i>
ISAF	<i>Mednarodne (mirovne) sile za pomoč v Afganistanu</i>
JLA	<i>Jugoslovanska ljudska armada</i>
MPRI	<i>Military Professional Resource Institute – ameriški vojaški inštitut namenjen izobraževanju poklicnih vojakov in častnikov</i>
NATO	<i>Organizacija severnoatlantskega sporazuma</i>
OSRH	<i>Oborožene sile Republike Hrvaške</i>
OVSE	<i>Organizacija za varnost in sodelovanje v Evropi</i>
OZN	<i>Organizacija združenih narodov</i>
PARP	<i>Proces načrtovanja in nadzorovanja uresničenih ciljev</i>
PzM	<i>Partnerstvo za mir</i>
SDS	<i>Socialdemokratska stranka Hrvaške</i>
SFRJ	<i>Socialistična federativna republika Jugoslavija</i>
SOF	<i>Oborožene sile, ki izvajajo specialne naloge</i>
USD	<i>Ameriški dolar</i>
ZDA	<i>Združene države Amerike</i>
ZRJ	<i>Zvezna republika Jugoslavija</i>

1. UVOD

Balkanski sod smodnika. Do nedavnega strah in trepet mednarodne skupnosti in mednarodnih organizacij. Zakaj? Spada v jugovzhodni del Evrope oz. v regijo Jugovzhodne Evrope, ki se je znova razmahnilo v območje nestabilnosti v devetdesetih letih prejšnjega stoletja. Navkljub pozitivnim spremembam, ki so se zgodile v začetku devetdesetih let zaradi osamosvajanja posameznih držav regije, je ta proces sprožil val nasilja, ki mu je sledilo drastično poslabšanje varnostnih razmer (Bebler v Grier, Malešič, Ose 2001: 19). Korenine v nestabilnosti in dejstva, ki zaznamujejo to regijo je potrebno iskati v njeni zgodovini. Deloma je za negativno označevanje te regije kriva mednarodna skupnost, ki je na to območje vse prevečkrat gledala kot regijo, ki nima nič skupnega z Evropo. Jasno pa je, da so ravno na tem območju vse, zgodovinsko gledano, velike evropske sile neumorno tekmovala med seboj, da bi si pridobile ključna ozemlja in dober izhodiščni položaj za nadaljnja podrejanja drugih držav. Zgodovina je tu pustila posledice dveh balkanskih vojn, dveh svetovnih vojn, spopadov na tleh nekdanje Socialistične federativne republike Jugoslavije (v nadaljevanju SFRJ) in nemirov v Albaniji. Za lažje razumevanje vseh možnih eskalacij potencialnih nemirov in konfliktov, je potrebno poudariti, da je to področje, ki ga je v daljni zgodovini definiralo pet velikih cesarstev, in sicer rimsko, bizantinsko, otomansko, avstro-ogrsko in sovjetsko. Propad teh cesarstev je na območju pustil sledi in posledice, ki se še danes kažejo v razdeljenosti in sovražnosti med entitetami, ki tu živijo (Vukadinović 2002: 10 – 11). Bebler pravi, da je delitev tega območja skozi stoletja na dva dela onemogočila zmožnost regije, da postane sposobna za samostojno življenje v kulturnem, gospodarskem in političnem smislu (v Grier, Malešič, Ose 2001: 21). Tu namreč živi veliko različnih entitet (gledano specifično na območje nekdanje SFRJ) na relativno majhnem prostoru. Zaznamujejo jih številni kulturni, religiozni, etnični, politični in geografski dejavniki. Le-ti so bili v zgodovini vse prevečkrat prej jabolko spora kot pa povezovalni element, kar je v končni fazi rezultiralo v razpadu politične in državne tvorbe SFRJ.

Republika Hrvaška na poti v Evropsko unijo in Nato srečuje različne ovire, ki jih mora premostiti, če si želi polnopravnega članstva v organizacijah, katerih poslanstvo in koncept zagotavljanja varnosti se je spremenil v tolikšni meri, da se je sposoben prilagajati novim varnostnim izzivom in tveganjem. V skladu s tem mora tudi Republika Hrvaška slediti vsem spremembam in novostim na tem področju, kar vključuje tudi preoblikovanje njene varnostne

politike, ureditev odnosov s sosednjimi državami ter ugoditev političnim in gospodarskim zahtevam, ki jih terjajo približevanje v ti dve organizaciji.

2. HIPOTETIČNO – METODOLOŠKI DEL

2.1 CILJ IN PREDMET NALOGE

Cilj naloge je osredotočen na raziskovanje vključitvenega procesa v EU in Nato ter predstaviti njegove vplive na varnostno politiko Republike Hrvaške. Glede na predhodno politiko te države in njeno sedanjo politiko, se bomo ukvarjali tudi s sredstvi, ki jih uporablja, da bi dosegla svoje primarne zunanjepolitične cilje oziroma ugotavljali ali je Republika Hrvaška dejansko spremenila svoje zunanjepolitične cilje ali je spremenila zgolj sredstva za njihovo doseganje.

Širitev EU in Nata predstavlja za Republiko Hrvaško najpomembnejši mednarodni proces, v katerem si želi sodelovati in igrati aktivno vlogo. Približevanje obema integracijama je eden izmed najpomembnejših nacionalnih ciljev, saj za državo predstavlja edinstveno zgodovinsko možnost za ohranjanje in povečevanje demokracije, zaščito njene neodvisnosti kot tudi možnost gospodarskega napredka. Republika Hrvaška zagotavlja, da popolnoma podpira vrednote in cilje, na katerih temeljita ti dve organizaciji, saj zanjo predstavljata vir miru, stabilnosti, družbenega razvoja, gospodarskega napredka, državljanskih pravic in svoboščin. Vukadinović (2002: 65) pravi, da nobena izmed držav v Jugovzhodni Evropi ni sposobna sama nositi bremen zagotavljanja lastne varnosti, gospodarskega razvoja in napredka. Glede na to, da države tega območja niso dovolj močne, da bi same reševale svoje težave, ponovna neuvrščenost oz. nečlanstvo za njih prinaša prevelike proračunske obremenitve, in ker druge alternative ni, ostajata le ameriška in evropska politika kot glavna dejavnika.

Zgradba in organizacija hrvaškega nacionalnovarnostnega sistema sta v marsičem različni od enakih v drugih državah Jugovzhodne Evrope. Republika Hrvaška je morala svoj sistem graditi v zelo težkih, vojnih razmerah, kjer je bilo več pozornosti namenjeno obrambi pred agresijo in nalogam, ki jih je sistem moral izpolniti (reintegracija hrvaškega ozemlja k matični državi, zaščita hrvaškega prebivalstva in materialnih dobrin, odvratanje nasprotnika...). Na drugi strani ni bilo namenjene dovolj pozornosti demokratičnemu nadzoru nad oboroženimi

silami in njihovim sestavnim delom ter ustanavljanju ključnih institucij, potrebnih za učinkovitost nacionalno – varnostnega sistema. Prav tako je bilo moč zaslediti pomanjkanje učinkovitega nadzora državnih mej, kratenje človekovih pravic in šibkost že obstoječih institucij, s čimer se mora ukvarjati zdajšnja hrvaška politika. V skladu s tem se spreminja tudi hrvaška varnostna politika, saj mora postati bolj odprta in transparentna pri vključevanju v EU in Nato.

2.2 HIPOTEZE

Hrvaška varnostna politika se je po Tuđmanovi smrti in predsedniških ter parlamentarnih volitvah leta 2000 začela spreminjati v politiko sodelovanja in ne izolacije, na katero je bila obsojena v obdobju predvsem Tuđmanove vlade. Strategija nacionalne varnosti Republike Hrvaške (2002) navaja, da je splošen varnostni cilj izgradnja pogojev za svoboden, praven in stabilen politični, gospodarski in socialni razvoj hrvaške družbe v sodelovanju in usklajenosti z drugimi demokratičnimi državami. Da bi hrvaška družba in politika to dosegli, si želita vstopiti v mednarodne integracije kot sta EU in Nato. S sodelovanjem v različnih programih (Partnerstvo za mir, Evroatlantski partnerski svet, sodelovanje v mirovnih operacijah OZN, sodelovanje v izgradnji Skupne evropske zunanje in obrambne politike), prestrukturiranjem oboroženih sil, z zmanjševanjem in preoblikovanjem obrambnega proračuna in z dvigovanjem zavesti hrvaške družbe (da je članstvo v teh dveh organizacijah ključnega pomena za hrvaško državo) ter s prilagajanjem zahtevam (političnim in gospodarskim) lahko razumemo, da *se je skozi proces vključevanja v EU in Nato varnostna politika Republike Hrvaške spremenila.*

Glede na hrvaško zgodovinsko in geopolitično umeščanje v krog držav, ki so najbolj pripravljene za vstop v instituciji kot sta EU in Nato, hrvaško prepričanje o največjem prispevanem deležu k integracijski politiki znotraj regije Jugovzhodne Evrope in želji po čim hitrejšem vstopu v mednarodne integracije vodi k razmišljanju, da *vključitveni proces Republike Hrvaške v EU in Nato pri Hrvatih vpliva na miselnost o Hrvaški kot regionalni sili v Jugovzhodni Evropi.* Prvo delovno hipotezo lahko umestimo v raziskovalni proces te diplomske naloge zaradi izjav ameriške in evropske politike o Republiki Hrvaški, ki si želita, da bi hrvaška politika na tem območju postala gonilna oz. dinamična razvojna sila. S tem bi lahko rešila vrsto lastnih vprašanj in vprašanj, povezanih z delovanjem v tej regiji in prispevala k stabilnejšim razmeram (Vukadinović 2002: 17). Ob tem je potrebno upoštevati

tudi dejavnik hrvaškega nacionalizma, ki močno vpliva na kreiranje zunanje politike do ostalih držav v regiji in na drugi strani hrvaško nedotakljivost pri podobnih vprašanjih. Posebej pomembno je t.i. Tuđmanovo obdobje, v katerem je Republika Hrvaška slonela predvsem na izolacionistični politiki, ki je vodila k radikalizaciji reševanja problemov, povezanih predvsem z zunanjepolitičnimi zadevami in pri tem zelo rada poudarjala večvrednostni položaj hrvaškega naroda. Obenem je hrvaška hadezejevska oblast dajala izjemen poudarek in pomen oboroženim silam in jim dopuščala, da so same oblikovale in izvajale varnostno politiko, saj so bile oborožene sile ključen aparat za zagotavljanje položaja takratni oblasti.

Škodljivost hrvaškega etnocentrizma in nacionalizma se je do volitev v letu 2000 precej dobro kazala v odnosih s sosednjimi državami, saj je hrvaška politika in z njo povezana varnostna politika vztrajala na samodržnih odločitvah in bila nezainteresirana za izboljšanje dvostranskih dialogov. Z vključevanjem v EU in Nato se je ta politika z vzponom nove vlade in pod pritiski mednarodne skupnosti, še posebej s strani Evropske unije morala spremeniti in se še spreminja. Hrvaška zunanja politika je navkljub nekaterim stalno ponavljajočim incidentom s sosednjimi državami (v zadnjem času predvsem hrvaško-slovenski oz. slovensko-hrvaškimi; slovenski in hrvaški ribiči v Piranskem zalivu, vprašanje nedoločenosti državnih meja, dolg Ljubljanske banke, razglasitev Ekskluzivne ekološke ribolovne cone) uspela doseči nivo, pri katerem ima dvostranski dialog pomembno vlogo pri doseganju najpomembnejšega cilja, to je polnopravno članstvo v teh dveh institucijah. Republika Hrvaška bo morala sprejeti dejstvo, da na vseh področjih bilateralnih odnosov s sosednjimi državami ne bo mogla več vztrajati pri enostranskih pogojih in bo posledično morala sprejeti določene dogovore z grenkim priokusom na račun vključitvenega procesa. Zatorej si pri verifikaciji glavne hipoteze lahko pomagamo z dodatno delovno hipotezo, ki je zasnovana na osnovi, da ***proces vključevanja Republike Hrvaške v EU in Nato vpliva na odnose z njenimi sosedami.***

2.3 UPORABLJENA METODOLOGIJA

Diplomska naloga v teoretičnem segmentu sloni predvsem na uporabi in analizi primarnih in sekundarnih virov in na študiji primera, ki so mi pomagali pri razumevanju problematike vključevanja Republike Hrvaške v EU in Nato.

V začetni fazi sem se ukvarjala z zbiranjem podatkov in analizo dostopnih virov, ki jih je proti pričakovanju še vedno zelo malo. Največji problem po mojem mnenju predstavlja še vedno »sveža« zgodovina, saj je od podpisa Daytonskega sporazuma minilo zgolj slabih 12 let, kar zagotovo postavlja oviro pri pridobivanju in podajanju objektivnih podatkov o tej snovi. Iz tega sledi, da je bilo veliko podatkov neverodostojnih, v smislu, da so bili pogosto zapisani le posamezni pogledi avtorjev, čustveno obarvani članki, pamfleti, programi strank oz. takrat vladajoče struje, nedokončani dokumenti ipd.

Uporaba zbranih podatkov se bo dopolnjevala s kronološko analizo varnostne politike, kjer bom uporabila deskriptivno metodo, s katero bo predstavljeno eno izmed osnovnih poglavij, na katerem bo temeljila celotna diplomska naloga. Poglavje je ključno, saj bo pokazalo kako se je določeno obdobje (15 let) spreminjala hrvaška zunanja politika, politika do mednarodnih integracij, notranja politika in kako so te spremembe konkretno vplivale na varnostno politiko. Poznavanje in predstavitev hrvaške varnostne politike od začetka osamosvajanja do danes je nujno, saj z njim lahko razumemo tudi nadaljnji vključitveni proces.

Analiza statističnih podatkov bo osredotočena tako na primarne kot sekundarne vire, in sicer na kazalce gospodarskega razvoja in specifične nacionalnovarnostne kazalce, ki bodo pomagali potrditi ali ovreči delovni hipotezi in posledično tudi temeljno hipotezo.

3. POLITIKA REPUBLIKE HRVAŠKE MED 1991 IN 2006

3.1 GEOPOLITIČNI POLOŽAJ REPUBLIKE HRVAŠKE

Za Republiko Hrvaško bi lahko rekli, da ima kompleksen, če ne že kompliciran geopolitični položaj. Razloge lahko iščemo v njeni zgodovini in v spremembah geostrateškega položaja v kombinaciji z različnimi etničnimi, kulturnimi, geografskimi in političnimi dejavniki, ki so skozi stoletja večkrat korenito spremenili. Zaradi geografskega položaja države v času, ko sta si ozemlje na Balkanu delila Avstro – Ogrsko cesarstvo in turški imperij, je bila Hrvaška zadnja država, ki je branila koncept zahodnokrščanskega sistema, misli in kulture. Na podlagi položaja prvobranilke, je država razvila občutek superiornosti nad njenimi vzhodnimi in južnimi sosedi (Vlahutin 2004: 22). Iz tega razloga Hrvaška zastopa svoje stališče o njeni zgodovinski umeščenosti v evropski prostor.

Hrvaški prostor je del južnoslovenskega prostora Balkana na njegovem zahodnem delu in pokriva največji del vzhodne obale Jadrana, iz česar lahko sklepamo, da so za Hrvaško ključnega pomena komunikacijske poti iz kontinentalnega zaledja do jadranske obale. To potrjuje že njena geografska lega s političnimi oz. državnimi mejami. Geostrateško jedro Hrvaške državnosti kot mu pravi Pavić (v Tunjić 2004: 260) se nahaja v dalmatinskem trikotniku Nin – Knin – Solin, ki je bil v zgodovini sicer združen s Slavonijo, ki je imela popolnoma drugačne politične, kulturne in geografske značilnosti. Hrvaška je v preteklosti del svoje politične in kulturne identitete črpala iz sosednje Bosne in Hercegovine, ki danes predstavlja del celostne hrvaške identitete, kar so pokazali tudi dogodki ob razpadu nekdanje skupne države (Tunjić 2004: 260).

Republika Hrvaška ima obliko nepravilne podkve, katere levi krak je bistveno daljši in ožji od desnega. Zaradi tega ima številne prometne in geostrateške težave ter je izredno ranljiva na območju Karlovačkih vrat, ki predstavljajo le 45 km zračne razdalje v koridorju Slovenija – Hrvaška – Bosna in Hercegovina, na drugi strani pa zračna razdalja med Osijekom in Dubrovnikom meri 320 km, cestna pa 1000 km (razdalja Zagreb – Bosna in Hercegovina znaša 580 km, razdalja Zagreb – Republika Srbija in Republika Črna Gora pa 750 km) (Grizold, Tatalović, Cvrtila 2001: 349-350). Poleg velikih notranjih razdalj ima Hrvaška še dolge kopenske meje, v skupnem seštevku 2197 km, kar iz politično vojaškega vidika ni lahko obvladljivo, še posebej, če ima država kar 59% vseh meja na nestabilnem območju oz.

v sosedstvu (meja z Federacijo Bosne in Hercegovine in Republiko Srbijo in Republiko Črno Goro). Tako njene meje zavzemajo 46% s Federacijo Bosne in Hercegovine (932 km), 13% z Republiko Srbijo in Republiko Črno Goro (266 km) in 41% z Republiko Madžarsko (329 km) in Republiko Slovenijo (670 km).

3.2 REPUBLIKA HRVAŠKA IN POJEM MALE DRŽAVE

Republika Hrvaška ima 4.496.869 prebivalcev (podatki popisa iz leta 2004), ki živijo na 56.542 km² (primerljivo z zvezno državo ZDA West Virginia). BDP je leta 2004 znašal 7.471 USD na prebivalca, gospodarska rast je v letu 2004 znašala 3,8%, na drugi strani pa je bila inflacija istega leta 2,1% (The Military Balance 2005 – 2006: 115 in Internet 1).

V sodobni mednarodni skupnosti še danes ne morejo doseči konsenza o kriterijih za določanje velikosti posamezne države, vendar bi glede na kvantitativna merila Republiko Hrvaško umestili v krog majhnih držav. Če upoštevamo dejavniki prebivalstva in ozemlja po Adamu in Jazbecu (v Kosin 2001: 951), Republika Hrvaška nedvomno spada v krog malih držav, saj ima po Adamu manj kot 5 milijonov prebivalcev in po Jazbecu manj kot 15 milijonov prebivalcev na manj kot 100.000 km². A izmed kvantitativnih dejavnikov prebivalstvo ni edini pokazatelj velikosti države, temveč se pri klasifikaciji upoštevajo še drugi kazalci kot so velikost ozemlja, gospodarski napredek, naravne in vojaške zmogljivosti,... Kvantitativni dejavniki običajno ne zadoščajo za umestitev neke države v rang malih držav, saj se običajno preverja tudi kvalitativne kazalce, še posebej moč države, njen vpliv v mednarodni skupnosti, homogenost države, učinkovitost diplomatske službe.

Na podlagi različnih kriterijev tako kvantitativnih kot kvalitativnih, so male države z realističnega vidika preučevanja mednarodnih odnosov tiste, ki ne morejo poskrbeti za svoje varnostne potrebe ali pa so za zagotavljanje teh potreb odvisne od zunanje pomoči, pravita Evans in Newnham (Simonovska 2005: 13).¹ Vegič nadaljuje, da zunanja pomoč mali državi

¹ Benko v svojem delu Znanost o mednarodnih odnosih navaja, da v teoriji mednarodnih odnosov poznamo dve skupini ki razlagata ta fenomen, in sicer prva malo državo v mednarodno skupnost uvršča na podlagi materialnih in izmerljivih meril, te države pa po mnenju Rothsteina (konstruktivističen pristop) ne morejo doseči lastne varnosti s svojimi zmogljivostmi in se tako opirajo na moč drugih držav, mednarodne institucije, procese in celostni razvoj ter se povezujejo v politična, gospodarska in druga zavezništva. Podobnega mnenja sta tudi Vital in Foxova. Na drugi strani pa R. Keohane (sistemski pristop) meni, da so male države tiste, ki nikoli nimajo in ne

zadeva kooperativnost z vplivnejšimi državami ali pa sodelovanje z mednarodnimi institucijami, čeprav male države največkrat uporabljajo obe možnosti (Vegič 1999: 999).

3.3 POLITIČNI SISTEM IN DRŽAVNA UREDITEV

Republika Hrvaška je leta 1991 razglasila svojo samostojnost in suverenost po takratnem referendumu oz. po prvih demokratičnih in večstrankarskih volitvah. Natančneje, je 25. junija 1991 Skupščina republike Hrvaške potrdila, da je Republika Hrvaška samostojna in suverena država in obenem prekinila vse državno pravne vezi z nekdanjo skupno državo Socialistično federativno republiko Jugoslavijo, s čimer ji je odvzela vso nadaljnjo legalnost in legitimnost (Pavšič 2001: 20). Devetdeseta leta so bila za Hrvaško težka leta, saj se je v prvih letih do podpisa Daytonskega sporazuma leta 1995 borila za svojo neodvisnost in mednarodno priznanje. V tem obdobju mnogih preobratov, nejasnosti in ustvarjanja nove države, so nastali odlični pogoji za uveljavljanje prakse, ki ni bila vedno znotraj demokratičnih okvirjev. Po podpisu Daytonskega sporazuma si je Hrvaška želela nadoknaditi vse tisto, kar je zamudila v primerjavi z državami v Jugovzhodni regiji, kjer ni divjala vojna vihra. Vlahutinova (2004: 22) pravi, da je bilo to lažje reči kot storiti, saj je bila država v očeh mednarodne skupnosti še vedno del »Balkanskega« konflikta. Tega se je Hrvaška najbolj bala in tako si je na vse možne načine prizadevala, da bi se distancirala od vojne razdejanega področja nekdanje skupne države. Pojavile so se ocene in prepričanja, da bo umeščanje države v balkanski prostor potisnilo državo v nazadovanje, EU pa takrat ni bila sposobna sprevideti položaja vsake posamezne države na območju nekdanje SFRJ.²

V skladu z ustavo je imela Republika Hrvaška do leta 2000 mešanico predsedniškega in parlamentarnega sistema, kar je v javnosti bolj poznano pod terminom polpredsedniški ali omejeni predsedniški sistem. Ključna razlika med polpredsedniškim sistemom in parlamentarnim sistemom je v tem, da ima predsednik vlade nasproti predsedniku republike manjšo politično in ustavno moč. Odnos med njima je bil določen z ustavo, ki je omogočala,

bodo imele pomembnejšega vpliva na mednarodni sistem, ne glede na to ali so v mednarodnem prostoru nastopajo same ali povezane v zavezništva (Benko 1997: 249 – 250).

² Evropska unija je takrat poskušala na tem območju uporabiti enega izmed, po njenem mnenju primernih modelov, in sicer baltiškega, višegrajskega ali skandinavskega, ki pa se niso izkazali za primerne (Vlahutin 2004: 22).

da je bila vlada odgovorna tudi predsedniku države, na drugi strani pa se je sistem spremenil v parlamentarnega v kolikor je predsednik republike izgubil podporo v predstavniškem domu. Pred letom 2000 je bila politika Republike Hrvaške sporna na mnogih področjih. Tako imenovani polpredsedniški sistem v teoriji, je bil popoln predsedniški v praksi (Cepanec 2002: 76). Cepanec pravi, da sta bila parlament in vlada v času predsednikovanja Franja Tuđmana le operativno orodje, ki ga je s pridom izkoriščal in tako ogrožal verodostojnost in delo že tako krhkih institucij. Osnovnih strateških dokumentov, ki bi državi precej olajšali položaj na področju notranje politike, na področju zunanje pa bi morda pospešili hrvaško vključevanje v mednarodne institucije, v Saboru niso sprejeli, kar je pospešilo in omogočilo improvizacijo in samovoljnost pri izvajanju postopkov. Vladavina prava je bila dvomljiva, korupcija pa skoraj povsod prisotna, s čimer si je oblast nakopala nezaupanje v državne institucije, ki so bile polne politično korektnih, a neustrezno usposobljenih posameznikov. Podobne razmere so vladale v medijih, ki so jih usmerjale vladne stranke oz. Hrvatske demokratske zajednice (HDZ) kot takrat edina večinska stranka. Kritičnih medijev in nevladnih organizacij skorajda ni bilo (Cepanec 2002: 76). Snyder se na tem mestu strinja s Cepancem in pravi, da so bile demokratične svoboščine v tem obdobju izredno omejene, na področju medijev pa so možnost nadzora kratili restriktivni zakoni (2002: 299).

Gospodarstvo Republike Hrvaške je utrpelo zelo veliko škodo zaradi vojne, dodatno pa sta ga zamajali divja privatizacija in povsod prisotna korupcija. Netransparentnost trgovinskih dogovorov s Federacijo Bosno in Hercegovino, visoka stopnja nezaposlenosti, naraščanje tujega dolga, zaskrbljujoče socialne razmere in neplačevanje davčnih obveznosti podjetnikov državnim organom, so državo pripeljali skoraj do bankrota. Poleg tega pa je na območjih, ki so ga etnično med vojno v letih 1991 in 1995 očistili Srbi, prišlo do zakasnelega procesa vračanja beguncev in razseljenih oseb, kar je posledično slabilo hrvaški gospodarski položaj.

Leta 2000 se je Ustava Republike Hrvaške spremenila in tako je država sprejela parlamentarni sistem, kar je precej omejilo predsedniška pooblastila. To leto je bilo odločilna točka v novi hrvaški zgodovini, saj je prava kombinacija političnih odločitev in strukturnih sprememb začela prinašati prve pozitivne odzive iz domače javnosti in mednarodne skupnosti. V tem letu so namreč potekale tako parlamentarne kot predsedniške volitve. Po izvolitvi Stjepana Mesića za predsednika države, je nova vlada pod vodstvom premiera Ivice Račana predstavila nov program, ki je bil izredno ambiciozen. Zastavljen je bil tako, da so bile reforme zastopane

praktično na vsakem koraku, v notranji in zunanji politiki, gospodarstvu, civilni družbi. Vlada se je zaobljubila, da bo znova ustvarila demokratično civilno družbo in tržno gospodarstvo (Snyder 2002: 315). Navkljub domačemu nasprotovanju, so državniki tujih držav uvideli, da je novi premier trdno odločen o spremembi položaja svoje države. Tri leta kasneje je bil gospodarski položaj države bolj stabilen in obetajoč. Makroekonomski indikatorji so kazali na uravnovešeno gospodarsko politiko³, kar je postalo dobro izhodišče za izzive evropskega tržišča. Heterogeni koaliciji Ivice Račana, ki je bolj ali manj uspešno začela odpravljati težave iz obdobja Tuđmanove vlade, je primanjkovalo vizije, kar je uspešno izkoristila Sanaderjeva prenovljena HDZ, ki je novembra 2003 zmagala na parlamentarnih volitvah. Na tem mestu je potrebno poudariti, da je ne glede na volilni poraz Račanova SDS uspela uveljaviti demokratična načela in izboljšati gospodarski položaj države. Prejšnjo HDZ je pokopala netransparentnost, korupcija, zlorabe položajev, divja privatizacija in vse večji škandali. Od takrat je hrvaško prebivalstvo izredno občutljivo na takšno izrabljanje njihovega zaupanja in tako je bil posledično novi premier Ivo Sanader na začetku konstantno pod drobnogledom javnosti in medijev. Končno, sta hrvaška civilna družba in javno mnenje postala pomembna dejavnika pri sprejemanju političnih odločitev (Vlahutin 2004: 34). Hrvaška je začela stopati na pot, ki vodi v položaj modernih, gospodarsko stabilnih in demokratičnih držav. V skladu s tem je morala začeti z reformiranjem tako notranje kot zunanje politike.

³ Leta 2003 je BDP na prebivalca znašal 5.420€, gospodarska rast pa je dosegala 4 do 5% letne rasti (Vlahutin 2004: 24).

4. ZUNANJA POLITIKA REPUBLIKE HRVAŠKE

Odvisno od mednarodnega sistema v katerem se nahajajo in razpoložljivih lastnih materialnih ter človeških virov, se male države odločajo za strategijo nastopanja v zunanji politiki⁴.

Glede na to, da je mlada hrvaška država nastala v izrazito bolj neugodnih razmerah kot recimo njena severna sosedja Slovenija, je imela hrvaška zunanja politika povsem drugačne in specifične naloge. Tako je hrvaška zunanjepolitična dejavnost potekala v več razmejenih fazah (Zajc 2003:14). Zajčeva jo opredeli v treh fazah, in sicer v prvi fazi je morala Hrvaška mednarodno javnost opozoriti na njen nov položaj in prepričati ostale države, da je vredna njihovega priznanja kot samostojna suverena entiteta v mednarodni skupnosti. V drugi fazi je postala glavni akter poskusa mirne rešitve balkanske krize, kar je pomenilo, da je v mnogih mednarodnih institucijah opozarjala na resnost dogodkov, ki so se odvijali v temu delu Evrope in sprožila aktivnosti za odpravo vojne in osvoboditev svojega ozemlja. Obenem je delovala pri krepitvi vezi z državami, ki so odobravale njen boj za samostojnost. V povojni Republiki Hrvaški in pred letom 2000 se je zunanja politika iz opozarjajoče prelevila v izrazito obrambno in nekooperativno z mednarodnimi institucijami. Mednarodni odnosi so bili nerazviti pod okriljem izolacionistične politike, ki so državo samo še bolj oddaljili od glavnih mednarodnih političnih in gospodarskih tokov. Nečlanstvo v ključnih monetarnih, gospodarskih in varnostnih organizacijah je državo pahnilo v območje sive cone. Obremenilno so na položaj države vplivali tudi nerešeni in zapleteni odnosi z njenimi sosedami, kjer so izjemoma dobro funkcionirali odnosi z njeno južno sosedo Federacijo Bosno in Hercegovino (BiH). Le-ta je s hrvaške strani tudi po vojni dobivala izdatno politično, vojaško in finančno podporo. Prav tako je postalo izredno problematično hrvaško sodelovanje z mednarodnim tribunalom za vojne zločine na območje nekdanje Jugoslavije v Haagu. Državotvornost in potencirano domoljubje sta skrita v medijsko pompoznost služila kot odgovor vsem obtožbam, ki so inkriminirali hrvaški politični in vojaški vrh ter tako državo oddaljili od njenega kasnejšega primarnega cilja.

⁴ Benko nadaljuje, da je prva možna strategija, ki jo male države lahko uporabljajo, aktivna, in temelji na vodenju zunanje politike, ki jo mala država sama določa in je obenem sposobna zavračati pritiske od zunaj. Pri tem je lahko učinkovita le ob uspešnem zmanjševanju nesoglasij oz. nesorazmerij med mednarodnim okoljem in lastnimi viri, s katerimi razpolaga, da ohranja avtonomnost in širino manevrskega prostora. Slednje lahko doseže z vključevanjem v različna zavezništva (mala-velika država, regionalna zavezništva, multilateralna zavezništva, nevtralnost in druge oblike sodelovanja oz. povezanosti na varnostnem področju). V primeru, da država zaradi svojih prednosti v varnostnem okolju (običajno le-ta predstavlja njen geostrateški položaj) poišče zavezništvo z izsiljevanjem, lahko to strategijo poimenujemo tudi ofenzivna (Benko 1997: 251). Kot drugo možno strategijo pa Benko navaja t.i. pasivno strategijo, katere bistvo je, da v državi vzdržuje status quo. Pomeni pa, da velja prepričanje o popolni nezmožnosti vplivanja tega subjekta na mednarodno skupnost (prav tam).

V končni fazi pa je Hrvaška svoje zunanjepolitično delovanje usmerila v urejanje in ohranjanje dobrososedskih odnosov ter k iskanju povezav k evropskim institucijam (Zajc 2003: 15). Tako so nove naloge hrvaške zunanje politike:

- ohranjanje miru,
- utrditev mednarodnega položaja države,
- ustvarjanje pogojev za uresničitev temeljnih strateških prioritet pri vključevanju v evroatlantske politične, varnostne in gospodarske povezave,
- spoštovanje prevzetih mednarodnih obveznosti,
- vzpostavitev dobrih odnosov in prijateljskih vezi z najpomembnejšimi državami v mednarodni skupnosti (Internet 2).

Sprememba zunanje politike, začevši z letom 2000, je Hrvaški takoj prinesla določene bonus točke v mednarodni skupnosti, kar se je obrestovalo tudi njeni zunanji politiki. Hrvaška je s pomočjo pravih odločitev s strani predsednika države in premierja pridobila na ugledu v mednarodni skupnosti. Z evropske in ameriške strani so začela prihajati zagotovila, da država ob uspešnem zaključku reform in dobremu gospodarskemu izhodišču lahko pričakuje povabilo v članstvo tako v EU kot Nato. Na zunanjepolitičnem področju se je morala Račanova vlada začeti spopadati z odprtimi vprašanji kot so nezadostno in neučinkovito regionalno sodelovanje, nespoštovanje človekovih pravic, zaščita manjšin, vračanje beguncev in razseljenih oseb. Največja težava Račanove vlade je ostalo nesodelovanje z Mednarodnim tribunalom za vojne zločine na območju nekdanje Jugoslavije, ki je Hrvaško onemogočalo pri hitrejšem vključevanju v ti dve organizaciji. Vlada je želela domači javnosti sodelovanje s tribunalom predstaviti kot praven in ne politični problem, a ji to ni uspelo (Vlahutin 2004: 31). Slednje je postavilo pod vprašaj hrvaške želje po članstvu v EU, saj sta na primer Velika Britanija in Nizozemska ostro nasprotovali k ratifikaciji Stabilizacijsko pridružitvenega sporazuma s Hrvaško. Novemu premierju Ivu Sanaderju je naloga o polnem sodelovanju z mednarodnim tribunalom uspela do tolikšne mere, da je bilo ob aretaciji najbolj iskanega hrvaškega vojnega zločinca, Anteja Gotovine, hrvaški diplomaciji in državnemu vrhu oktobra 2005 sporočeno, da je sodelovanje izpopolnjeno.

Temeljni zunanjepolitični cilji Republike Hrvaške so v osnovi povezani s kompleksnim programom notranjih reform, s katerimi bo izboljššan gospodarski razvoj, reorganizirana

državna uprava in zagotovljena popolna implementacija demokratičnih evropskih načel (Internet 3). Zajemajo pa:

1. polnopravno članstvo v EU,⁵
2. polnopravno članstvo v Natu,⁶
3. izboljšanje odnosov s sosednjimi državami,⁷
4. razvijanje bilateralnega in multilateralnega mednarodnega sodelovanja,⁸
5. promocija hrvaškega gospodarstva,⁹
6. skupna promocija Republike Hrvaške.¹⁰

⁵ Evropsko idejo hrvaška vlada razume kot prostor vseh evropskih narodov in držav, ki si prizadevajo za izgradnjo skupne prihodnosti utemeljene na skupnih vrednotah in načelih. Doseganje tega cilja je soglasno tako s strani hrvaških političnih strank kot hrvaških državljanov, kar je bilo potrjeno s Saborsko Deklaracijo leta 2002. Republika Hrvaška v svetu globalizacije kot mala država v procesu tranzicije ocenjuje, da vrednotni sistem EU najbolj odraža interese izgradnje hrvaške družbe z vključevanjem v to integracijo (Internet 3).

⁶ Vstop v zvezo Nato predstavlja naboljši možni način za uresničevanje hrvaških interesov o ohranjanju nacionalne varnosti, kar bo vplivali tudi na celosten razvoj države. Republika Hrvaška je pripravljena sprejeti vse obveznosti in dolžnosti, ki izhajajo iz naslova polnopravnega članstva (Internet 3).

⁷ Republika Hrvaška si želi trajne stabilizacije in demokratizacije Jugovzhodne Evrope. V skladu s tem si prizadeva za sodelovanje na osnovi enakopravnosti in načela vzajemnosti ter želi na demokratičen in miren način reševati vsa odprta vprašanja s sosednjimi državami (Internet 3).

⁸ Republika Hrvaška si želi z vsemi državami, ki temeljijo na demokratičnem delovanju, razvijati odprte in dobre odnose. V tem kontekstu so še posebej pomembni dobri odnosi z ZDA, saj omogočajo pozitiven vpliv in položaj Republike Hrvaške v mednarodni skupnosti. Prav tako so zanjo pomembni dobri odnosi z vsemi velikimi državami sveta, torej tudi z Rusko federacijo in Ljudsko republiko Kitajsko, s katerima tradicionalno goji prijateljske odnose (Internet 3).

⁹ Vlada republike Hrvaške si je v tem kontekstu zadala cilj povečati izvoz hrvaškega blaga in privabiti čimveč tujih vlagateljev za namene neposrednih tujih investicij v hrvaško gospodarstvo.

¹⁰ Podoba posamezne države ima v mednarodni skupnosti velik pomen in lahko v veliki meri pripomore k uresničevanju določenih zunanjepolitičnih ciljev. Tako bo Vlada Republike Hrvaške izvedla določene aktivnosti, ki bodo služile večji prepoznavnosti Republike Hrvaške v svetu in učvrstile njeno nacionalno identiteto (Internet 3).

5. ODNOS REPUBLIKE HRVAŠKE S SOSEDNJIMI DRŽAVAMI

Ena od zahtev Evropske unije in zveze Nato je, da ima vsaka država kandidatka in država članica urejene odnose s svojimi sosedomi. Dobrososedski odnosi so namreč predpogoj za uspešen politični in gospodarski razvoj posamezne države, obenem pa prispevajo k večji stabilnosti regije.

5.1 FEDERACIJA BOSNA IN HERCEGOVINA

Odnosi med Republiko Hrvaško in Federacijo BiH so zdaj bolj »zdrave« narave, saj vez med vejama obeh HDZ ni več tako močna kot pred zamenjavo oblasti. Bosanski Hrvati so v BiH ustanovili vzporedno državo, vključno s svojimi »nacionalnimi« mediji, telekomunikacijami, industrijo in oboroženimi silami (European Stability Institute, 1999). Ta para država je dobivala veliko podporo od matične države Hrvaške v času Tuđmanove vlade v zameno za močno politično podporo. Bosanski Hrvati so volili na hrvaških volitvah in celo dobili svojega predstavnika v hrvaški parlament. Ves čas Tuđmanovega predsednikovanja, je Republika Hrvaška uradno in znatno financirala hrvaško komponento Federacijinih oboroženih sil. Maja leta 2000 sta ministra za obrambo obeh držav podpisala sporazum, po katerem bo Republika Hrvaška sicer še naprej financirala hrvaško komponento oboroženih sil BiH (35 milijonov USD letno), vendar pa od bosanske strani zahteva enako in popolno transparentnost pri financiranju bosanske komponente (Jane's Sentinel Security Assessment, 2006).

Komisija Evropske unije v Delovnem dokumentu in Poročilu o napredku za Republiko Hrvaško za leto 2006 navaja, da je v odnosih z BiH ostaja še nekaj nerazrešenih vprašanj (Commission Staff Working Document, Croatia 2006 Progress Report in Commission of the European Communities, Croatia 2006 Progress Report). Dokumenta navajata sledeče: 1) nerešeno mejno vprašanje, 2) ratifikacija demarkacijskega sporazuma kopenskih in rečnih mej (hrvaška stran ima pomisleke zaradi neurejenega statusa območja okoli mesta Neum), 3) vračanje lastnine, 4) vračanje beguncev in 5) status pristanišča Ploče. Tudi zdaj prisoten problem vračanja razseljenih oseb na območja, ki so bila prej poseljena s prebivalstvom

srbske narodnosti, je zapuščina vlade predsednika Tuđmana.¹¹ Vsi, ki bi se želeli vrniti na svoje domove, se ne morejo, ker so v njih naseljeni bosanski Hrvati ali pa so domove v spopadih enostavno porušili. Poleg odprtega vprašanja o vračanju beguncev in razseljenih oseb, ostaja še nekaj odprtih gospodarskih vprašanj med državama. Na tem mestu je vredno izpostaviti položaj pristanišča Ploče, ki je edini izhod na morje za Bosno in Hercegovino. Hrvaška stran zaenkrat še ni pripravila novega predloga za rešitev tega vprašanja. Povezan s tem vprašanjem, je tudi 16 – kilometrski koridor od Neuma naprej, ki dejansko preseka Hrvaško na dva dela v obalnem pasu. Kot možna rešitev za BiH glede izhoda na odprto morje, je bila predstavljena ideja o gradnji mostu na otok Pelješac.

Navkljub nekaterim strahovom o možnem vnovičnem izbruhu nasilja na tleh Federacije Bosne in Hercegovine, si Republika Hrvaška prizadeva za razvijanje uravnoteženih odnosov z obema konsistentnima stranema države in podpira popolno implementacijo Daytonskega sporazuma kot garanta za samostojno in suvereno nastopanje BiH v mednarodni skupnosti (Milanović 2001: 38). Milanović je tudi bolj optimističen v zvezi z vmešavanjem Republike Hrvaške v notranje odnose BiH o vprašanju bosanskih Hrvatov. Z novo hrvaško vlado in predsednikom so se odnosi premaknili iz stopnje t.i. tutorstva v trajnejše partnerstvo (prav tam). Glede na poročilo Evropske unije, ki zajema tudi bilateralne odnose med državama, so le-ti stabilni, meddržavni obiski in drugi kontakti pa naraščajo.

5.2 REPUBLIKA SRBIJA IN REPUBLIKA ČRNA GORA

Za normalizacijo odnosov s takratno Zvezno republiko Jugoslavijo (ZRJ), kasneje Republiko Srbijo in Črno Goro in danes Republiko Srbijo in Republiko Črno Goro, je bilo potrebno upoštevati dve pomembni dejstvi. Prvo je povezano s tem, da obstajata dve suvereni državi¹² in drugo, da nikoli več noben panslavistični model ne bo podlaga za skupne odnose (Vukadinović 1998: 493). Leta 1994 sta državi sprejeli skupno izjavo o normalizaciji odnosov in odprtju uradnih predstavništev, leta 1996 pa sta podpisali tudi Sporazum o normalizaciji

¹¹ Tuđman je v svojem prepričanju o nujno potrebnem zavarovanju strateško pomembni točk v državi, preselil Hrvate iz območij v BiH, na tista območja na Hrvaškem in v BiH, kjer je prej živelo prebivalstvo srbske narodnosti, kar naj bi se v tajnosti dogovoril tudi s srbskimi predstavniki (Jane's Sentinel Security Assessment 2006).

¹² Avtor na tem mestu navaja še odnose med dvema državama, medtem, ko so v danem trenutku tri državne entitete. Vir namreč izhaja iz leta 1998, ko sta bili v bilateralnih odnosih prisotni Republika Hrvaška in Zvezna republika Jugoslavija.

odnosov med Republiko Hrvaško in ZRJ (Zajc 2003: 24). Obe državi si prizadevata za izboljšanje diplomatskih in gospodarskih vezi in sta tako obe začeli navezovati bolj intenzivne diplomatske stike ter odprli diplomatska predstavništva. V letu 2003 sta se oba predsednika, Mesić in Marović, opravičila za nepotrebno in krvavo vojno, ki sta jo utrpeli državi. To je bilo prvo srečanje na predsedniški ravni po razpadu SFRJ. Po poročilu Evropske Komisije za letošnje leto, se odnosi med državama¹³ izboljšujejo, saj narašča politično in gospodarsko sodelovanje (povečana trgovinska izmenjava, naraščanje neposrednih investicij) (Internet 4).

Republika Hrvaška je po odcepitvi Republike Črne gore od Republike Srbije v letu 2006, še izboljšala svoje sodelovanje s Črno goro, kar je bilo pričakovano in julija vzpostavila diplomatske odnose z njo. Vprašanje o polotoku Prevlaka je za Republiko Hrvaško varnostno in ozemeljsko vprašanje, Republika Srbija pa je do nedavnega vztrajala pri spremembi meja na morju v svojo korist. Dejansko je polotok izrednega geostrateškega pomena za katerokoli od vpletenih držav, saj omogoča nadzor nad celotnim Kotorskim zalivom in pregled nad Jadranskimi vrati, ki so vstopnica v Jadransko morje z odprtega morja. Zaenkrat evropski viri navajajo, da začasni mejni režim deluje brez večjih posebnosti. To vprašanje bo sedaj postalo predmet pogovorov hrvaške in črnogorske vlade.

Z vprašanjem vojne škode, ki jo je utrpela Republika Hrvaška so povezana nerešena vprašanja v zvezi z vrnitvijo beguncev in razseljenih oseb. Veliko oseb se še vedno ni vrnilo na svoje domove. Sta pa zato oba ministra (Vesna Škare Ožbolt in Rasim Ljajić) leta 2004 podpisala Sporazum o vzajemni zaščiti nacionalnih manjšin, živečih v obeh državah.

5.3 REPUBLIKA MADŽARSKA

Republika Madžarska je najverjetneje edina država v soseščini, s katero ima Republika Hrvaška najmanj oz. nič odprtih vprašanj in z njo goji tradicionalno dobre bilateralne odnose. Državi nimata nobenih nerešenih teritorialnih vprašanj. Diplomatski odnosi so bili vzpostavljeni leta 1992 in od takrat naprej jih spremljajo dobro sodelovanje na političnem področju, dobro gospodarsko sodelovanje, kulturno sodelovanje ter korektna zaščita manjšin. Republika Madžarska odkrito podpira hrvaška prizadevanja za polnopravno članstvo v EU in Nato. Glede na svoje izkušnje pripravljena ponuditi vso pomoč in nasvete kar zadeva

¹³ Na tem mestu je to Republika Srbija.

integracijski proces. Leta 2001 sta Vlada Republike Hrvaške in Vlada Republike Madžarske podpisali Sporazum o čezmejnem sodelovanju, ki omogoča pridobivanje sredstev iz EU za že dogovorjene projekte čezmejnega sodelovanja (Internet 5). Republiko Madžarski je v interesu, da se zunanje meje EU premaknejo južneje na območje reke Drave zaradi manjših varnostnih tveganj in morebitnih teritorialnih vprašanj (Jane's Sentinel Security Assessment, 2006). Leta 2005 je Madžarska, poleg Republike Avstrije odkrito nastopala prohrvaško v zastopanju njenih interesov pri dokazovanju dosežkov iz naslova vključitvenega procesa. Vzpodbudni pa so tudi podatki, da se je odstotek neposrednih madžarskih investicij na Hrvaškem občutno zvišal (v letu 2003 26% višji glede na leto 2002). Državi sta leta 2001 podpisali medsebojni Dogovor o svobodni trgovini, kar dokazuje dobro politično in gospodarsko sodelovanje med državama.

5.4 REPUBLIKA SLOVENIJA

Republika Slovenija s svojimi izkušnjami in znanjem iz pridružitvenega procesa v EU in Nato, Republiko Hrvaški pomaga na njeni poti do uspešne priključitve organizacijama kot polnopravni članici. Svoje diplomatske vezi sta državi začeli tkati v začetku leta 1992. Z osamosvojitvijo obeh držav in razpadom nekdanje skupne države so se odprli nekateri novi problemi, ki jih prej ni bilo. Sicer teh ni veliko, so pa toliko bolj zapleteni in kompleksni, a ne vodijo v možnost izbruha nasilja ne v eni ne v drugi državi. Izpostaviti je moč tri največje težave, s katerimi se ukvarjata obe državi in zajemajo 1) nedoločeno državnih meja v Piranskem zalivu, 2) vračanje hranilnih vlog varčevalcem Ljubljanske banke na Hrvaškem in 3) razglasitev Ekskluzivne ekološke ribolovne cone s hrvaške strani. Kar zadeva prvo izmed težav, je bilo ustanovljenih že veliko meddržavnih komisij za reševanje vprašanja izhoda na odprto morje za Republiko Slovenijo, vendar do sedaj ni še noben organ prišel do zadovoljive rešitve za obe strani.

V zvezi z vračanjem varčevalnih vlog Ljubljanske banke hrvaškim varčevalcem si državi že vrsto let podajata žogico z ene strani mreže na drugo, stanje pa ostaja enako tistemu izpred petih let. Na srečanju obeh predsednikov, 29. junija 2006, sta oba izrazila skrb nad še vedno t.i. nerešljivim problemom in pozvala obe vladi naj sedeta za skupno mizo in ga skušata rešiti. Zadnje izmed izpostavljenih nerešenih vprašanj, predstavlja hrvaška razglasitev Ekskluzivne ekološke ribolovne cone, ki jo je Republika Hrvaška razglasila avgusta leta 2003. Republika

Slovenija je za pomoč prosila Evropsko unijo, ki ne odobrava hrvaškega enostranskega pogojevanja ravnanja v tej coni in od Republike Hrvaške zahteva izboljšano regionalno sodelovanje.

5.5 REPUBLIKA ITALIJA

Z Republiko Italijo Republika Hrvaška ni imela večjih odprtih vprašanj ali nesporazumov do sedaj, ko je razglasitev Ekskluzivne ekološko ribolovne cone dvignila precej prahu tako na italijanski kot slovenski strani, ki se z uvedbo te cone ne strinjata. V zadnjih nekaj letih je postalo znova aktualno tudi vprašanje vračanja lastnine in odškodninskih zahtevkov v zvezi z optantskim vprašanjem.¹⁴ Republika Hrvaška je pripravljena vrniti nasledstvene dolgove v določenem časovnem obdobju, vendar pa mora na drugi strani Republika Italija pripraviti podroben seznam vseh upravičencev in lastnine, za katere bo potrebno povrniti odškodnino.

Kar zadeva širitev hrvaške jurisdikcije na Jadranu, hrvaška stran navaja (Ministrstvo za zunanje zadeve in evropske integracije), da je razglasitev cone v skladu s Konvencijo OZN o pomorskem pravu in s stališčem Evropske komisije o širitvi nacionalne jurisdikcije kot podlage za kvalitetnejšo zaščito morja in ribolovnega fonda (Internet 6). Republika Italija tako kot Republika Slovenija vztrajata pri stališčih, da razglasitev cone ni v skladu s stališči EU o regionalnem sodelovanju, kjer si Republika Hrvaška ne more lastiti pravice o enostranskem razglašanju tako pomembnih dokumentov in postopkov njihovega uresničevanja. Republika Italija je Republiku Hrvaški namignila, da v primeru hrvaškega enostranskega postopanja v tej zadevi, ne namerava več podpirati njenih aspiracij po polnopravnem članstvu v EU.

Na drugi strani pa italijanska manjšina uživa vse pripadajoče pravice na Hrvaškem in ima v Saboru tudi svojega predstavnika. Prav tako je italijanski jezik uradni jezik na vseh območjih, kjer je v večjem številu živeče prebivalstvo italijanske narodnosti. Gospodarsko sodelovanje med državama je dobro razvito, kar je strateškega pomena za obe državi. Republika Hrvaška je za Republiko Italijo pomembna zaradi svojega položaja v Jugovzhodni Evropi in bližine Sredozemlja, medtem ko Italija za Hrvaško predstavlja izredno pomembno izvozno tržišče in povezavo z ostalimi tržišči v EU ter mednarodnimi integracijami.

¹⁴ Republika Hrvaška, kot naslednica SFRJ, Republiku Italiji dolguje okoli 35.369.233,00 USD iz naslova optantske lastnine s področja Tržaške svobodne cone B (Internet 6). S tem povračilom bi bile zaključene obveznosti, ki izhajajo iz Osimskih sporazumov iz leta 1975.

6. NOVI VARNOSTNI IZZIVI IN VARNOSTNA POLITIKA

Varnostne teorije se danes še vedno ukvarjajo z različnimi pristopi, ki zadevajo reševanje varnostnih problemov¹⁵. Za ključen premik v zaznavanju in definiranju varnostnih groženj v sodobnem svetu je pomemben dogodek v svetovni zgodovini, in sicer konec hladne vojne, ko so se varnostne okoliščine spremenile do tolikšne mere, da se je morala spremeniti tudi tipologija varnostnih groženj ter razumevanje oblik in virov družbenih sprememb (Svete 2005: 55). Kirchner (v Svete 2005: 55) pravi, da zaenkrat še ne obstaja konceptualni konsenz o vsebini varnostnih groženj, njihovih oblikah in virih, v katerih se grožnje pojavljajo. Glede na današnjo stopnjo družbenega in tehnološkega razvoja, je nacionalna varnost tako politična kot osebna dobrina. V postindustrijskih državah se jo razume kot temeljno človekovo pravico, tako individualno kot kolektivno. Iz slednjega principa pa izhajajo tudi različne varnostne skupnosti, katerim je skupno to, da skupine držav zagotovijo neizvajanje fizičnega (oboroženega) napadanja med članicami (Deutsch v Svete 2005: 69), kar pa ni zgolj ena in edina naloga oz. vloga takšnih varnostnih skupnosti. Zavaljo stabilnosti in varnosti se bodo države Jugovzhodne Evrope skušale povezati znotraj regionalnih institucij in z državami na zahodu (Larsen in Lorenzen 1994: 145).

Dejstvo je, da so se oblike groženj, še posebej pa njihovi viri, razširili. Iz tradicionalističnega pojmovanja, ki je za neposredni vir ogrožanja imelo države same oz. organizirano (vojaško) nasilje med državami, so se dejavniki ogrožanja varnosti prenesli na nevojaška področja in posegli v družbene sfere, kjer se razlogi nahajajo predvsem v neurejenih gospodarskih razmerah, etničnih konfliktih, velikih migracijskih tokovih, terorizmu, organiziranemu kriminalu, drogah, trgovini z belim blagom, širjenju in potencialni uporabi jedrskih snovi (predvsem v državah 3. sveta) itd. Nove članice Nata se morajo oz. se bodo morale vključiti v dinamiko civilno vojaškega reševanja konfliktov in morajo oz. bodo morale razumeti naraščajoči pomen civilno – vojaškega reševanja konfliktov, kar je vključeno tudi v reformo

¹⁵ Ključna razlika še vedno ostaja med dvema najbolj vidnima smerema, in sicer med realizmom in konstruktivizmom. Newman (v Svete 2005: 55) razlaga, da je bila v tradicionalističnem oz. realističnem dojemanju varnosti, vojaška sila bistvena za zagotavljanje varnosti in ravnotežja moči. Danes pa se varnost ne nanaša zgolj na državo, temveč vedno bolj posega na posameznikovo in družbeno področje (Bilgin v Svete 2005: 55). Liotta (v Svete 2005: 55) iz tega nadaljuje, da se sodobne razprave o zagotavljanju varnosti nanašajo predvsem na njene referenčne objekte (na koga se varnost nanaša – ang. security from whom), na grožnje varnosti (kdo in kaj to varnost ogroža – ang. security from what) in na način kako varnost zagotoviti (varnostni mehanizmi – kakšni in kateri so mehanizmi za zagotavljanje varnosti).

Nata. Slednje bo imelo implikacije pri načrtovanju katere sile in opremo se bo dodelilo na vedno širši spekter operacij, ki jih izvaja Nato (Gartner 2002: 41).

6.1 VARNOSTNI IZZIVI V JUGOVZHODNI EVROPI

Varnostna vprašanja tega območja so številni avtorji v okviru intraregijskega preučevanja kategorizirali na podlagi različnih kriterijev, in sicer zgodovinskih, geografskih in tipov različnih konfliktnih področij, ki se nahajajo v regiji. Poleg tradicionalnih izzivov se na tem območju pojavljajo novi izzivi. Strategija nacionalne varnosti Republike Hrvaške (Ineternet 1) navaja, da je v neposredni bližini države varnostna situacija trenutno stabilna, vendar pa iz določenih varnostnih tveganj kot so slab gospodarski položaj, korupcija, visoka stopnja nezaposlenosti itd., lahko ta prerastejo v neposredne varnostne grožnje. Volten (2003: 31) v tem smislu navezuje, da v regiji Jugovzhodne Evrope naraščajo nevojaške grožnje, kjer politični sistem držav ne trpi zaradi kriminala samega in korupcije, ampak politična korupcija postane način življenja. Korupcija v političnih elitah niti v represivnih organih do nedavnega ni bila sankcionirana, še manjkrat pa so ti primeri doživeli sodni epilog. Na tem mestu avtor še posebej izpostavlja razmah **organiziranega kriminala, korupcije in tihotapljenja ljudi ter blaga**. Za Greenwooda (2003: 15) organizirani kriminal predstavlja varnostno grožnjo, ki zahteva takojšnje in nujno ukrepanje, sicer kaj hitro preseže teritorialne meje trenutnega delovanja. Avtor pravi, da je na območju Jugovzhodne Evrope organiziran kriminal razširjen v vseh oblikah in je razvit do te mere, da obsega vse od *trgovine z orožjem in prepovedanimi drogami, organizirane prostitucije, tihotapljenja ljudi in blaga (od cigaret do orožja za množično uničevanje), izsiljevanj, goljufij do na primer ponarejanja umetniških del*. Obenem so se t.i. "strateške povezave organiziranega kriminala" razvile v tolikšnem obsegu, da različne "mamilarske" združbe lahko izjemno vplivajo na politično elito v državi in na drugi strani samostojno in več kot uspešno podpirajo terorizem v svetu. Vukadinović (2002: 138) meni, da prav gotovo predstavlja trenutno najbolj nevarno obliko ogrožanja nacionalnih varnosti v svetu **terorizem**, ki ga povezuje z zgodovino regije in po njegovem zlahka najde oporo v nacionalnih in etičnih sporih ter v posledicah nedavno končanih vojnih spopadov. Manjšine so izredno lahek plen za organizatorje terorističnih akcij (primer vstaje Srbov na Hrvaškem). S terorizmom ponavadi hodita z roko v roki tudi **trgovina z orožjem in prepovedanimi drogami**. Razvila se je predvsem po koncu hladne vojne. Geografska lega

območja in vojne so omogočili, da se tu da veliko zaslužiti s trgovino z orožjem¹⁶. Embargo na trgovanje z orožjem se je pokazal za neučinkovito sredstvo, saj je le povečal ceno orožja na črnem trgu. Vukadinović nadaljuje, da je **prostitucija** prav tako eden izmed zelo možnih virov ogrožanja nacionalne varnosti. Povezana je z razpadom socialističnega sistema na vzhodu, odpiranjem možnosti svobodnega gibanja, tranzicijskih gospodarskih kriz, gospodarskim neuspehom ter z vojnam v nekdanji Jugoslaviji. Ker so razmere na območju izredno ugodne za širitev vseh vrst organiziranega kriminala in ker imajo državni uslužbenci premalo sredstev za učinkovit boj proti njim, se na tem območju uspešno širi **mafija**, ki je posledica vseh omenjenih dejavnikov. Je eno izmed največjih varnostnih tveganj v Jugovzhodni Evropi ter je sočasno največja grožnja politični stabilnosti in gospodarskemu razvoju¹⁷. Greenwood (2003: 15 – 16) za vse zgoraj navedene varnostne grožnje išče v funkcioniranju črnega in sivega trga, tranziciji, divji privatizaciji, jugoslovanskih vojnah in mafijskih združbah (kolumbijski karteli, kitajske triade in različne muslimanske mreže). Pojav in uspešnost *črnega trga* imata po njegovem mnenju korenine že v obdobju komunizma oz. socializma, ko države svojim državljanom niso mogle zagotoviti niti osnovnih potrebščin. Zaradi naraščajočega povpraševanja so v posameznih državah nastale kriminalne združbe, ki so potrošnikom zagotavljale blago in so imele ob liberalizaciji tako političnega kot gospodarskega prostora odločilno prednost pred ostalimi akterji. Ker so bile združbe dobro organizirane in administrativne kapacitete nerazvite oz. raje neučinkovite, jih seveda niso bile zmožne kazensko preganjati. Obenem uradna politika in administracija v večini držav nista uživali potrebnega ugleda v javnosti zaradi korupcije, ki je kot nalašč ustvarjala ugodno delovno okolje za kriminalne združbe. V nadaljevanju sta *tranzicija in privatizacija* birokraciji omogočili večjo svobodo pri delovanju in večkrat je bilo moč zaslediti pojav t.i. "birokratskega kapitalizma", ki ji je omogočal vključevanje v prepovedane oz. nezakonite aktivnosti. Klasičen primer birokratskega kapitalizma je bilo očitno kršenje embarga proti ZRJ¹⁸, nepravilno razporejanje finančnih virov namenjenih obnovi v BiH, preprodavanje cigaret v Črni Gori itd. Vojna vihra v takratni SFRJ je mnogim zagotovila lagodno življenje zaradi spretnega izkoriščanja trenutne situacije in vojnega dobičkarstva. Predvsem je visoke

¹⁶ Na tem območju se nahajajo odlične tranzitne poti na zahod in naprej na sever, ki jih bodo morale države te regije presekat oz. jih intenzivneje nadzorovati, če želijo postati polnopravne članice evroatlantskih povezav.

¹⁷ S tem, da je mafija dobro začutila kaos, negotovost in neorganiziranost pravne države, si je predvsem na jugovzhodu Evrope zgradila nova močna oporišča, tako, da si je ustvarila zveze z visokimi političnimi osebami in delom vojske.

¹⁸ ZRJ – Zvezna republika Jugoslavija. Zdaj obstajata dve samostojni državni entiteti, in sicer Republika Srbija in Republika Črna Gora.

dobičke prinašala trgovina s prepovedanimi drogami, ki je v glavnem potekala v smeri Makedonija – Albanija – Italija. Prav trgovina z drogami je ena izmed glavnih dejavnosti mafijjskih združb, ki delujejo v Jugovzhodni Evropi. V skladu s tem je moč pričakovati, da bodo zahodne institucije poskušale disciplinirati vlade v tej regiji, vključno z institucijama vojske in policije z različnimi mehanizmi. Volten (2003: 31) opozarja, da politika zahodnoevropskih držav ne more sama izkoreniniti organiziranega kriminala in korupcije, kot države Jugovzhodne Evrope ne morejo pričakovati, da bodo druge organizacije rešile ta problem namesto njih. Na tem mestu morajo svoje napore vlagati v izboljšano regionalno sodelovanje in izmenjavo pozitivnih izkušenj. Lahko pa se zanašajo na stalno pomoč pri zagotavljanju stabilnosti s strani Nata in EU, ki po končani drugi širitvi izvajata vedno več programov za boljšo pripravljenost kandidatov ob vstopu v integraciji.

6.2 VARNOSTNA POLITIKA REPUBLIKE HRVAŠKE

Najpomembnejša procesa, ki trenutno obvladujeta hrvaško tako zunanjo kot varnostno politiko, sta integracija v Nato in EU. Strateški koncept Nata, sprejet v Washingtonu leta 1999 predstavlja za državo varnostno platformo, ki jo Republika Hrvaška popolnoma sprejema in si v njej želi aktivno sodelovati. Polnopravno članstvo v tej mednarodni organizaciji pomeni strateški srednjeročni cilj, kateremu se bodo morali podrediti vsi objektivno razpoložljivi viri za njegovo uresničitev (Strategija nacionalne varnosti Republike Hrvaške 2002). Prav tako si država na drugi strani želi uskladiti svojo zunanjo in varnostno politiko s stališči, ki jih do teh dveh politik zavzema Evropska unija. Republika Hrvaška se bo z EU zavzemala za zmanjšanje t.i. asimetričnih izzivov, tveganj in groženj ter za učinkovit nadzor na mejah, sodelovanje na pravosodnem področju in področju notranjih zadev.

Republiki Hrvaški navkljub novim varnostnim izzivom ne preti nobena večja nevarnost oboroženega napada iz neposrednega okolja, ki bi imel za cilj fizično zasedbo hrvaškega državnega teritorija ali rušenje ustavno – pravnega sistema ali politične, gospodarske ali kulturne integritete. Ta verjetnost je izključena še posebej pri tistih sosednjih državah, ki so že članice evroatlantskih povezav (Italija, Slovenija in Madžarska) in državah, ki si za to prizadevajo. Države na območju nekdanje SFRJ pa so od zadnje vojne preveč izčrpane, da bi zmogle ponovno vojaško ogroziti Republiko Hrvaško. Poleg tega celotna regija teži k čim boljšemu sodelovanju in najverjetneje nobeni državi ni do tega, da bi se na njenih tleh znova

prelivala kri. Prav tako prisotnost mednarodnih sil na tem območju zmanjšuje verjetnost oboroženih spopadov. Lahko pa hrvaško stabilnost ogrozijo notranji dejavniki, ki izhajajo iz neugodnega razvoja notranjih političnih, socialnih in gospodarskih odnosov, kar lahko vodi do destabilizacije države in poslabšanja splošnega mednarodnega položaja. Rode pravi, da so ti dejavniki vezani na stagnacijo gospodarstva, poslabšanje socialne varnosti, apatičnost prebivalstva. Lahko jih povežemo tudi z neuspešnostjo tranzicijskih in demokratičnih reform, z nespoštovanjem temeljnih svoboščin in človekovih pravic, z nedelovanjem pravosodnega, upravnega in političnega sistema ali s krepitvijo nacionalističnih vrednot in norm ter z razmahom domačega in mednarodnega organiziranega kriminala. Iz tega pa niso izvzeti niti potencialni ekološki problemi ali celo vnovično delovanje obveščevalnih in protiobveščevalnih služb za notranje politične namene (2001: 68 – 69).

Koncept zagotavljanja nacionalne varnosti Republike Hrvaške, ki je zapisan v Strategiji nacionalne varnosti Republike Hrvaške (2002), temelji na predpostavki, da je nacionalna varnost področje delovanja, s katerim se zagotavljata obstanek in družbeni razvoj glede na ostale mednarodne dejavnike. V metodološkem smislu je varnostni koncept predstavljen s pomočjo definiranja nacionalnih varnostnih ciljev in z načeli, ki v okviru uporabe mehanizmov in instrumentov uresničujejo varnostno politiko. Enako kot vsaka država si tudi Republika Hrvaška za uspešno izvajanje in organizacijo lastne varnostne politike, določi primarne in vitalne varnostne interese, ki jih obvezno upošteva pri izdelavi in sprejemanju ključnih dokumentov in postopkov za njihovo uresničenje. Rode navaja, da so hrvaški primarni varnostni interesi:

- trajni in nespremenljivi,
- zaščita nedotakljivih vrednot,
- temeljni cilji nacionalne varnosti (stanje in organizacija nacionalno varnostnega sistema),
- blagostanje,
- varno okolje,
- vrednote, viri in instrumenti za uresničenje varnostne politike,
- obstanek v miru in svobodi ter zaščita neodvisnosti, suverenosti in celovitosti Republike Hrvaške (2001: 60).

Posebni varnostni cilji Republike Hrvaške, ki so navedeni v Strategiji nacionalne varnosti (2002) zajemajo še:

- vzpostavitev, razvoj in izvajanje politike, uporaba mehanizmov, aktivnosti in institucij na varnostnem področju, ki ustrezajo zahtevam za izvedbo varnostne politike,
- izgradnja mednarodnega varnostnega okolja na regionalni in globalni ravni s pomočjo vključevanja v mednarodne varnostne integracije in sodelovanja z drugimi demokratičnimi državami,
- razvoj stabilne in gospodarsko napredne družbe, ki bo dolgoročno sposobna graditi in vzdrževati učinkovite varnostne mehanizme ter vire in uspešno odgovarjati na varnostne izzive, tveganja in grožnje.

6.2.1 REFORMA VARNOSTNEGA SEKTORJA V REPUBLIKI HRVAŠKI

Preden se osredotočimo na samo reformo varnostnega sektorja na Hrvaškem je smiselno obrazložiti kaj varnostni sektor je, katere akterje zajema in kaj je njegov namen. Koncept reforme varnostnega sektorja je nastal v 90. letih 20. stoletja, ko so strokovnjaki na področju načrtovanja razvoja obrambnega sektorja skušali definirati pravi cilj, ki bi manj razvitim državam pomagal pri zmanjševanju njihovih vojaških in drugih izdatkov¹⁹, ki se nanašajo na varnostna vprašanja (Volten 2003: 33). V najširšem smislu lahko varnostni sektor razumemo kot sistem, ki združuje vse odgovorne za obrambo države in njenih državljanov in vključuje oborožene sile, paravojaške sile, obveščevalne službe (tako civilne kot vojaške), policijo in civilne strukture (zakonodajna, izvršilna in sodna telesa, civilna družba, mediji) odgovorne za upravljanje z njimi in nadzor nad njihovim delovanjem (Internet 7). Volten pravi, da je reforma varnostnega sektorja še veliko več kot zgolj prestrukturiranje obstoječih oboroženih sil. Zahteva namreč novo oblikovanje oboroženih sil, ki se bodo učinkovito, pravočasno in pravilno odzivale na nove varnostne izzive. Avtor dodaja, da sprememba osnovnih strateških ciljev in vojaških smernic nujno obsega tudi natančen pregled nad sredstvi in samo organizacijo in vključuje v procesu prestrukturiranja tudi področja izobraževanja, usposabljanja in profesionalizacije. Sama reforma obsega celoten spekter institucionalnih ukrepov in predvsem pravilno politično odločanje v varnostnem sektorju. Poleg tega reforma predvideva nove ukrepe tako na področju operativnega delovanja kot na delovanju organizacij, ki so del varnostnega sektorja (2003: 35).

¹⁹ Avtor navaja, da to zmanjševanje zajema arbitražno določeno razmerje, ki predstavlja najboljše možno razmerje med obrambnimi izdatki in bruto družbenim proizvodom. Vsi izdatki, ki odstopajo od načrtanega razmerja, so označeni za pretirane (Volten 2003: 33).

Reforma varnostnega sektorja je ključnega pomena za vključevanje Republike Hrvaške v zvezo Nato. V času, ko so države Srednje in Vzhodne Evrope začele z reformami, je na področju nekdanje SFRJ divjala vojna. Tudi po končani vojni, je bilo na tem območju moč zaslediti pomanjkanje demokratičnosti in ne vključenost novonastalih držav v programe zahodnih držav (Shalamanov 2004: 51 – 67).

Obstajajo štiri²⁰ osnovne zahteve pri izvajanju reforme varnostnega sektorja, ki jih zveza Nato nalaga državam pristopnicam preden zadovoljijo pogoje za članstvo. Pomembno je, da države v procesu ustrezno sledijo določilom, ki se nanašajo na sprejemanje in oblikovanje strateških in ostalih dokumentov, ki so potrebni za razvoj koncepta usmeritve celotne reforme. Da določijo področja izvajanja reforme in da upoštevajo značilnosti oboroženih sil, s katerimi razpolagajo v času reforme ter oblikujejo osnovne načine za izvajanje reforme. Kar zadeva določanje področij, ki jih reforma zadeva, je Jazbec (2005: 4 – 5) prepričan, da skoraj ni političnega, gospodarskega ali družbenega področja, ki ga reforma ne bi zadevala. Namreč potrebno je izoblikovati primeren osnovni načrt, ki vključuje socialne programe za delo s potencialno neugodnimi učinki reforme, strategijo komuniciranja z javnostmi, preprost in učinkovit sistem odločanja, primeren in učinkovit sistem financiranja, jasne in transparentne nabavne postopke, modernizacijo oboroženih sil, primerno velikost in strukturo oboroženih sil in sistem za upravljanje s človeškimi viri. Tako je potrebno začrtati reformo varnostnega sektorja tudi v okviru pridružitvenih programov in regionalnih iniciativ.

Na Hrvaškem so z reformo varnostnega sektorja intenzivneje začeli leta 2000, ko se je zamenjala vrhovna oblast v državi. Razmere in pogoji so bili sprejemljivi za začetek izvajanja reforme, saj je Republika Hrvaška maja 2000 postala članica programa Partnerstvo za mir, že čez dve leti pa naj bi pospešila reformni proces. Področja, ki so najbolj potrebovala reformo so bila takrat določena in obsegajo *osebje, proračun, nabavne postopke in implementacijo obrambne politike* (Watkins v Jazbec 2005: 10 – 11). Čeprav je Republika Hrvaška v zadnji letih izpolnila predpogoje za izboljšanje svojega varnostnega statusa in začela z reorganizacijo

²⁰ Jazbec (2005: 4 – 5) ta štiri določila jasneje prikaže, in sicer pravi, da je pri osnovnih dokumentih tega področja pomembno, da vsebujejo strategijo nacionalne varnosti, obrambno strategijo, dolgoročni načrt razvoja oboroženih sil, finančni aspekt izvajanja procesa in strateški pregled obrambnega sektorja, ki mora biti krovni dokument.

lastnih oboroženih sil, Tatalović (v Jazbec 2005: 10 – 11) meni, da ji ostaja še kar nekaj izzivov za prihodnost²¹.

Pri izvajanju reforme v varnostnem sektorju se pojavlja pet tipov elementov, ki lahko zadržijo samo implementacijo (Bellamy in Edmunds 2005: 75). Ti so:

1. politični²²
2. institucionalni²³
3. družbeni²⁴
4. gospodarski²⁵
5. mednarodni²⁶.

Elementi lahko pomembno vplivajo na izvedbeni proces, kar državo lahko znova postavi v položaj stagnacije v družbenopolitičnem smislu.

²¹ Med njimi se nahajajo 1) nadaljevanje reforme s sprejemanjem zakonodajnih dokumentov, 2) opozarjanje na zmedo med odnosi v institucijah (še posebej se to nanaša na Generalštab Hrvaške vojske, Ministrstvo za obrambo in predsednika), 3) izboljšanje stopnje izobraženosti, 4) izboljšanje civilno – vojaških odnosov in 5) dvigovanje javne zavesti in zanimanja za obrambne zadeve. Reforma na Hrvaškem napreduje, vendar je moč zazanati, da je v tem procesu premalo strateškega načrtovanja in je več naslanjanja na kratkoročne, namesto na dolgoročne cilje.

²² Pri političnih vzrokih za zadrževanje gre za pomanjkanje jasne razmejitve pristojnosti med civilno in vojaško oblastjo. Pomembno je to, da tako na civilnem kot obrambnem področju primanjkuje ustrezno usposobljenih strokovnih kadrov. Parlament tudi, če je želel nadzirati obrambno politiko, je ni mogel zaradi pomanjkanja civilnih strokovnjakov. Poleg tega je na Hrvaškem še vedno premalo nevladnih organizacij, ki bi opravljale nadzorno funkcijo in opozarjale na nepravilnosti

²³ Politični zadržki posledično povezani z institucionalnimi, ki imajo podobne medsebojne značilnosti. Če nadaljujemo z navedbami o Tuđmanu, potem lahko dodamo tudi to, da je v času njegovega predsednikovanja celoten vladni aparat deloval zanj in za njegova elitna združenja. Iz tega je razvidno, da sta parlament in premier sicer imela uradno moč, vendar je nista mogla udeležiti na primeren način. Predsednik je imel kot vrhovni poveljnik oboroženih sil neposredno moč in kontrolo nad celotnim obrambnim sektorjem. Po novem ima parlament veliko večje pristojnosti, saj ima pravico neposrednega nadzora nad Ministrstvom za obrambo, ki skrbi za sklepanje in izvrševanje političnih dogovorov. Na drugi strani pa institucionalna kompleksnost v kontekstu, kjer so predsednik države, premier in minister za obrambo iz različnih strank, ogroža nastajajoče politične dogovore in spodbuja tekmovalnost med birokracijami (Bellamy in Edmunds 2005: 76).

²⁴ Oborožene sile igrajo pomembno vlogo v državotvornem procesu, zaposlitveni politiki, zagotavljajo podporo pri gradnji infrastrukture in sodelujejo v izobraževalnem procesu (Bellamy in Edmunds 2005: 77). Nikakor niso ločene od družbe, v kateri delujejo. Tako je interna legitimnost oboroženih sil pomembna z vidika oblikovanja družbenih percepcij o reformi na obrambnem sektorju. Z izzivanjem legitimnosti lahko družbeni zadržki povečajo politične »stroške« procesa z zmanjševanjem njenega vpliva in tempa napredovanja izvajanja reforme. Na Hrvaškem je namreč prisotna izrazita družbena delitev mnenj o položaju oboroženih sil Republike Hrvaške.

²⁵ Reforma naj bi v gospodarskem smislu prinesla bolj transparenten obrambni proračun, gospodarsko vzdržljiv obrambni sistem in učinkovito in pravilno izrabo virov v varnostnem sektorju. Težava hrvaškega obrambnega proračuna je v njegovi disproporcionalnosti glede na stroške zaposlenega osebja in operativne stroške. Zelo majhen delež obrambnega proračuna je namreč namenjen investicijam in izobraževanju.

²⁶ Kar zadeva mednarodne pomisleke pri uspešnosti reforme varnostnega sektorja, je potrebno izpostaviti, da se nanašajo predvsem na dve glavni področji, in sicer na vzpostavljanje institucije demokratičnega nadzora in na profesionalizacijo oboroženih sil poleg že prej določenih prioritarnih nalog. Nujno pa je potrebno na tem mestu omeniti tudi to, da je Republika Hrvaška po končani vojni dobivala veliko nasvetov in rešitev iz drugih držav, ki so bili velikokrat le navidezna rešitev za težave v varnostnem sektorju (Bellamy in Edmunds 2005: 79 – 81).

6.2.2 CIVILNO - VOJAŠKI ODNOSI

Civilno – vojaške odnose Lunn (2004: 63) v najširšem kontekstu razume kot demokratičen nadzor nad vsemi odločitvami, ki zadevajo nacionalno obrambo (organizacija oboroženih sil in njihova uporaba, oblikovanje prioritet oboroženih sil, uporaba razpoložljivih virov za njihovo delovanje itd.) z namenom doseganja njihove legitimnosti in javne podpore. Najpomembnejši izmed ciljev, ki jih Lunn definira, je zagotavljanje delovanja oboroženih sil posamezne države v korist njenih državljanov in usklajenost vojaške politike in vojaških zmožnosti s političnimi cilji in gospodarskimi zmožnostmi. Lunn tudi zagovarja stališče, da mora biti demokratični nadzor nad oboroženimi silami sestavni del civilno – vojaških odnosov, ki skrbijo za širino odnosov med družbo in oboroženimi silami (prav tam). Takšno pojmovanje civilno – vojaških odnosov je bilo tudi v času bipolarnosti značilno za zahodne države, medtem ko je bilo v državah Varšavskega pakta in tudi SFRJ to področje nadzorovano s strani politike in vojske. O demokratičnosti nadzora nad oboroženimi silami bi bilo na tem mestu tvegano govoriti, saj civilna družba in mediji skoraj niso imeli vpliva na ta proces. Tranzicijske države iz tega območja, ki si želijo članstva v Natu in EU, so pred pravim velikim izzivom.

Lebanova nadaljuje s svojim razmišljanjem v smeri, da v primeru civilno – vojaških odnosov lahko govorimo o večdimenzionalnem pojavu, ki ga je moč opazovati z več perspektiv (2006: 10). Civilno – vojaški odnosi so povezani s civilnim upravljanjem obrambnega sektorja v kontekstu demokratičnosti in legitimnosti takšnega upravljanja. Na podobo civilno – vojaških odnosov v posamezni državi vpliva več dejavnikov, ki so odvisni od stopnje interakcije med civilno družbo in oboroženimi silami, nacionalne politike, nacionalne identitete, vpliva kulture, tehnologije in medijev na področje delovanja oboroženih sil. Ne glede na to, da je okolje v katerem delujejo oborožene sile in njihov notranji ustroj zaprt in strogo hierarhično urejen, ne smemo pozabiti, da je ta sistem prav tako živ kot vsak drug sistem katere koli druge delujoče organizacije. Potrebno pa je na tem mestu izpostaviti tudi to, da je za naravo civilno – vojaških odnosov izrednega pomena njena pravna in normativna ureditev.

V državah je potrebno razlikovati med civilnim in demokratičnim nadzorom nad oboroženimi silami. Edmunds (2003: 13) meni, da je civilni nadzor namreč nujni element demokratičnega, vendar pa sam po sebi ni zadovoljiv. Demokratični nadzor vključuje veliko več kot zgolj

maksimizirano vlogo civilne moči nad oboroženimi silami. Predstavlja učinkovito upravljanje obrambnega sektorja v okviru ustavne odgovornosti in transparentnosti.

Nanaša se na štiri področja:

1. uradno definirane institucionalne pristojnosti in odgovornosti,
2. depolitizacija oboroženih sil in odstranitev vpliva na domačo politiko,
3. mehanizmi za učinkovito transparentno in proračunsko usklajeno implementacijo obrambne politike in obrambnega proračuna,
4. širša vključenost civilne družbe v obrambne zadeve.

Huntington pa v svojem delu *Vojak in država* (v Cottey in drugi 2002: 41 – 44) predstavlja dva načina zagotavljanja demokratičnega nadzora nad oboroženimi silami. Pri prvem načinu, *objektivnem nadzoru oboroženih sil*, navaja, da so odgovornosti med civilnim in vojaškim sektorjem jasno ločene in avtonomne in tako civilni družbi onemogočajo vmešavanje v popolnoma vojaške zadeve, na drugi strani pa vojaškemu sektorju preprečuje možnost lastne politizacije. Tako je vojaška politična nevtralnost dosežena skozi proces institucionalizacije in internalizacije znotraj vojaške profesionalne etike. Drugi način, *subjektivni nadzor nad oboroženimi silami*, se pojavlja v nedemokratičnih okoliščinah, kjer se oborožene sile uporablja za doseganje političnih ciljev. Civilizacija vojaškega sektorja poteka preko vladnih institucij. Vpliv javnosti in medijev na ta proces je v takšnih primerih zelo majhen.

6.2.2.1 CIVILNO-VOJAŠKI ODNOSI NA HRVAŠKEM OD NEODVISNOSTI NAPREJ

Civilno – vojaške odnose lahko razmejimo na 3 faze oz. obdobja, in sicer:

1. izgradnja države med leti 1991 in 1995,
2. podpora obstoječemu režimu med leti 1996 in 2000,
3. reformno obdobje od leta 2000 naprej.

V prvem obdobju lahko oborožene sile Republike Hrvaške razumemo kot zelo pomemben element pri nastajanju nove države. Njihova vloga se je med leti 1991 in 1993 nanašala predvsem na fizično obrambo državnih institucij in državnega ozemlja, saj je bilo pod vprašanjem preživetje države. V odgovor zasedbi hrvaškega ozemlja s srbske strani je morala hrvaška vlada ustanoviti oborožene sile iz različnih virov, ki jih je imela na razpolago (Lokalne policijske enote, pripadniki nekdanje Jugoslovanske ljudske armade - JLA in civilni

prostovoljci). Proces ustvarjanja države in oboroženih sil sta bila istočasna in tako sta bili civilna in vojaška oblast nejasno razmejeni. Čeprav je bila struktura oboroženih sil izoblikovana, so bile pomembne paravojaške organizacije izven dosega državne kontrole. Policijske sile so na primer še vedno opravljale vojaške naloge. Posledično se je državotvorna funkcija oboroženih sil odmaknila k funkciji podpiranja nacionalne politike predsednika Franja Tuđmana, ki je v devetdesetih letih 20. stoletja poskusila opolnomočiti svojo partikularistično politiko in vizijo hrvaške nacionalne identitete. Slednja se je najbolj znašla znotraj ideje katolicizma, konzervativizma in naslonjenosti na zgodovino in je bila razširjena še na zahodno Hercegovino v državi Bosni in Hercegovini. Poleg tega sta hrvaška vojska in vlada leta 1993 začeli pomagati bosanskim Hrvatom v boju proti bosanskim pripadnikom muslimanske narodnosti (Bellamy in Edmunds 2005: 72).

Drugo obdobje je bilo zaznamovano s kombinacijo vojne zapuščine in avtoritarne vlade, kar je rezultiralo v neliberalnosti in nedemokratičnosti vzorcev za vzpostavitev civilno – vojaških odnosov v demokratičnem smislu in še povečalo mednarodno izolacijo Republike Hrvaške.²⁷ Država je bila izključena iz programa Partnerstvo za mir, v katerem so takrat že sodelovale tudi Slovenija, Republika Makedonija, Albanija, Uzbekistan in Kazahstan. Med leti 1991 in 1995 so bile oborožene sile nadzorovane s strani predsednika Franja Tuđmana in takratnega radikalnega in neizkušenega ministra za obrambo Gojka Šušaka. Skupaj sta dosegla, da so oborožene sile, v prenesenem pomenu, postale oboroženo krilo obstoječega režima²⁸. Civilni nadzor je bil vzpostavljen s pomočjo politizacije in vmešavanja političnih uradnikov v oborožene sile. Predsednik Tuđman je ustanovil Odbor za obrambo in nacionalno varnost, katerega člane je osebno imenoval, kar mu je dovoljevalo stanje v parlamentu, ki ni mogel izvajati svoje funkcije. Tako so se izpolnjevali interesi vladajočega režima namesto državni interesi. Snyder (2002: 307) dodaja, da je bil ta Odbor oz. Svet na prvi pogled popolnoma

²⁷ Prav tako je EU vztrajala na embargu, kar je seveda zmanjšalo sodelovanje na obrambnem področju in to vse do leta 1998. Čeprav so ZDA nadaljevale z diplomatskimi stiki, so hrvaški uradniki in strokovnjaki združeni v mednarodna združenja ostali v hladnih odnosih. Pomoč z ameriške strani za namene izobraževanja in planiranja na področju obrambnega sektorja je tako prihajala iz neodvisnih institucij kot je Military Professional Resources Institute (MPRI).

²⁸ Oborožene sile so v državi primarno opravljale nalogo varovanja obstoječega režima, pri čemer so bile uspešno spolitizirane, saj so jih predsednik države in vlada s pridom uporabljali za podporo vladajoči stranki HDZ. Predsednik države je obenem ustanovil novo enoto znotraj obstoječih oboroženih sil, in sicer gardo (v historičnem smislu bi jo lahko enačili z rimskimi pretorijanci). Tako so Ministrstvo za obrambo in oborožene sile pogosto nudile zaščito somišljenikom in podpornikom HDZ, na drugi strani pa so obveščevalne službe nadzorovale aktivnosti političnih nasprotnikov in spodkopavale dosežke reformistov znotraj vladajoče stranke. Ker so bile oborožene sile vodene s strani HDZ, so bila proračunska sredstva zagotovljena in so predstavljala visok odstotek glede na celoten proračun, kar je bilo popolnoma disproportionalno.

enak ameriškemu, kjer so vsi člani odgovorni za vprašanja o varnosti in zunanji politiki in tako svetujejo predsedniku. V praksi pa je bil to svet kimavcev, kjer predsednik ni dopuščal nikakršnega vmešavanja v njegove odločitve in njegove pravice kot vrhovnega poveljnika oboroženih sil Republike Hrvaške. Vse skupaj zagotovo ni vodilo k oblikovanju profesionalnih in usposobljenih oboroženih sil pod demokratičnim nadzorom, politizacija pa se je odražala znotraj samih oboroženih sil. Civilna družba pri tem procesu ni imela aktivnejše kontrolne vloge kot bi jo morala imeti.

Tretje obdobje je zaznamoval poraz doslej vladajoče stranke HDZ na volitvah in sprememba politike tako na notranjem kot zunanjepolitičnem področju s šeststrankarsko koalicijo in novim premierom Ivico Račanom na čelu. V skladu s konkretnimi spremembami znotraj državnih institucij, so se začele spreminjati stvari tudi na področju civilno – vojaških odnosov. Oborožene sile so dobile in prevzele nov paket nalog v sklopu večjega sodelovanja z zvezo Nato in aktivnega vključevanja v program Partnerstva za mir. Zelo pomembne spremembe so se zgodile v odnosu oz. razmerju med oboroženimi silami in parlamentom, predsednikom in vlado. Sprejeti so bili nekateri osnovni dokumenti, ki so nujni za določanje civilno – vojaških odnosov. Sicer so birokratske reforme povzročile kar nekaj zmede v verigi poveljevanja in razmejevanja odgovornosti ter upočasnile izvajanje reform, vendar so nova vlada in premier vseeno uspeli odvrniti oborožene sile tako od vladajoče stranke kot od ostalih državnih institucij. Otipljiv vpliv teh reform na hrvaško sodelovanje v mednarodnih odnosih je moč videti v tem, da se je takrat Republika Hrvaška ponovno vključila v številne organizacije in programe (Akcijski načrt za članstvo - ANČ zveze Nato v maju 2002 in začetek pridružitvenih pogovorov z EU v aprilu 2004). Prav tako se je povečalo sodelovanje v skupnih akcijah programa Partnerstvo za mir in bilateralnih aktivnostih. V nekaterih segmentih pa so oborožene sile še vedno predhodnica ostalim tranzicijskim postopkom in procesom, s katerimi se je moral leta 2003 soočiti tudi novi premier Ivo Sanader, ko je s prenovljeno HDZ premagal Račana. Za njim je na žalost ostalo še vedno nekaj zapuščine avtoritarnosti in konfliktnosti Tuđmanovega sistema in politična krhkost vlade.

6.3 REFORMA OBOROŽENIH SIL REPUBLIKE HRVAŠKE

Republika Hrvaška lahko suvereno in zanesljivo deluje v mednarodni skupnosti, ko bo dosegla zadovoljivo stopnjo notranje stabilnosti in varnosti ter razvila lasten, primerno zmogljiv obrambni sistem (Rode 2001: 74). Hrvaški varnostno – obrambni sistem mora biti osnovan na nacionalnih interesih in usklajen s splošnimi demokratičnimi vrednotami, principi in normami novega evropskega reda (Čehulić 2003: 223). Po Daytonskem sporazumu je Republika Hrvaška začela z mirnodobno reorganizacijo varnostno - obrambnega sistema in oboroženih sil. Nekaj značilnosti oz. sestavin prejšnjega sistema²⁹ pa je ostalo v obrambni doktrini. Do leta 2000 je bilo moč zaslediti tudi izredno poudarjena militaristična stališča Republike Hrvaške, ko je politična elita zagovarjala mišljenje, da so oborožene sile države tisto, na čemer državna politika in narod lahko snujeta svojo skupno notranjo in zunanjo politiko (Rode 2001: 70 – 73). Po uspešnih vojnih operacijah v Domovinski vojni, to je Blisku in Nevihti so hrvaške civilne in vojaške oblasti ocenile, da je prišlo do spremembe strateškega razmerja v regiji ter, da je zahvaljujoč vojaškima zmagama, Republika Hrvaška postala »regionalna sila«.³⁰ Te nerealistične ocene so dale povsem zgrešeno sliko o resnični zmoglosti oboroženih sil takrat in danes.³¹

Ena izmed najpomembnejših sprememb, ki zadeva oborožene sile, je konec bipolarnosti in izginotje večno znanega nasprotnika. Države so bile prisiljene izoblikovati drugačne oborožene sile, ki so postale bolj zmogljive in mobilnejše, kar je posledično pripeljalo do sprememb v velikosti in strukturi oboroženih sil, zmanjšanja obrambnih proračunov, zmanjšanja sredstev za namene raziskovalnih dejavnosti na vojaškem področju in do vse večjega tehnološkega prepada med Evropo in ZDA (Jazbec 2005: 1 – 2).

²⁹ Hrvaški narod je ostal razumljen kot krvna in etnično kulturna skupnost in tako etnična enotnost pravladuje nad politično in presega ustavno – pravne norme mednarodno priznane integritete druge države, to je Bosne in Hercegovine (Žunec in Tus 1999: 116). Iz tega lahko razberemo, da je bilo takšno definiranje hrvaškega naroda usmerjeno v vzpodbujanje hrvaških aspiracij po drugem ozemlju in v širjenje nacionalno ekspanzionistične politike, kar bi lahko ustvarilo nove napetosti, spore in spopade s sosednjimi državami in mednarodno skupnostjo.

³⁰ Uradni vojaški viri izraz regionalna sila praviloma uporabljajo samo za oborožene sile in s tem ne pojmujejo celotne države (Rode 2001: 70 – 73). Na Hrvaškem namreč obstajajo razmišljanja, ki trdijo, da je država v času vojne na Balkanu konec 20. stoletja opravila umazano delo za mednarodno skupnost. Nekateri so ti dve operaciji primerjali celo z operacijo, ki so jo izvedle ZDA v času iraške ofenzive na Kuvajt, to je Puščavski vihar. Mednarodna skupnost pa poudarja, da Republika Hrvaška ni bila povabljen k pogajanju zgolj zaradi razpoložljive vojaške sile in pripravljenosti do njene uporabe (Rode 2001: 70 – 73).

³¹ Strokovnjaki na Hrvaškem opozarjajo, da takšno manipuliranje z javnim mnenjem še naprej omogoča neutemeljenost ocen in sproža napačno načrtovanje v obrambnem sektorju na področju nalog oboroženih sil.

Republika Hrvaška je bila primorana v prvih mesecih samostojnosti za namene obrambe lastnega teritorija in prebivalstva zgraditi svoje oborožene sile praktično iz nič³². Večina enot, ki so še danes operativne, so bile okostje oblikovanja oboroženih sil v Domovinski vojni med leti 1991 in 1995, kjer so igrale ključno vlogo. Po končani vojni pa so služile, kot je bilo že prej omenjeno, takratnemu političnemu sistemu. Oborožene sile so bile lobi za zagotavljanje podpore, pri čemer je bila najbolj aktivna Hrvaška organizacija vojnih veteranov in vojnih invalidov HVIDRA, ki še vedno odkrito nasprotuje določenim potezam sedanje politike, še posebej sodelovanju z Mednarodnim tribunalom za vojne zločine na področju nekdanje Jugoslavije (Bellamy in Edmunds 2003: 81). Tako kot se je spremenila hrvaška notranja politika po Tuđmanovi smrti, se je spremenilo tudi pojmovanje in naloge oboroženih sil Republike Hrvaške. Nova vlada je naznanila, da hrvaške oborožene sile ne bodo več služile političnim namenom in ščitile hrvaških etničnih manjšin v sosednjih državah, temveč izpolnjevale nove naloge ter obveznosti v skladu z vključitvenim procesom v Nato (Jane's Sentinel Security Assessment 2006).

Določeno s hrvaško Ustavo in Zakonom o obrambi, oborožene sile Republike Hrvaške predstavljajo temelj oboroženega odpora. So organizacija, ki pripravlja in usposablja državljane Republike Hrvaške za oboroženi boj. Njene osnovne naloge po Zakonu o obrambi (2002) zajemajo primarno obrambo suverenosti in neodvisnosti Republike Hrvaške ter njene teritorialne celovitosti in sekundarno, opravljajo različne naloge v miru. Slednje so vezane na pomoč pri vseh elementarnih nesrečah velikih razsežnosti in drugih velikih nesrečah³³. Oborožene sile pa izpolnjujejo tudi obveznosti iz naslova sodelovanja v mirovnih in humanitarnih operacijah pod okriljem OZN in zveze Nato. Sestavljajo jih 1) Hrvaška kopenska vojska, 2) Hrvaško vojno letalstvo in protizračna obramba, 3) Hrvaška vojna mornarica, 4) Poveljstvo za logistiko, 5) Poveljstvo za skupno izobraževanje in usposabljanje

³² Edmunds (2003: 10) pravi, da so bile hrvaške oborožene sile ustanovljene v prvih letih osamosvojitvene vojne. V primerjavi z dobro opremljeno in finančno podporo JLA, hrvaške oborožene sile niso imele enakih pogojev in zmožnosti za razvoj. Izhajale so iz enot teritorialne obrambe, saj Hrvaška ni imela tradicije lastnih oboroženih sil. Tudi v častniškem zboru JLA ni bilo veliko hrvaških predstavnikov. V praksi so bile oborožene sile osnovane na podlagi prostovoljcev iz civilnega prebivalstva, enot hrvaške policije, drugih enot Ministrstva za notranje zadeve, lokalnih enot teritorialne obrambe in majhnega števila častnikov JLA, lojalnih Republikli Hrvaški. V prvi fazi vojne je bila Hrvaška pod mednarodnim embargom, kar je pomenilo, da je bilo orožje v državo pretihotapljeno ali ukradeno. Vseeno so se oborožene sile razvile v učinkovit aparat za obrambo lastne države in za intervencijo v BiH za zaščito bosanskih Hrvatov. Enote so bile predvsem uspešne v operacijah Blisk in Nevihta, ko so uspeli reintegrirati ozemlje, ki ga je prej zavzela vojska JLA.

³³ Hrvaške oborožene sile so vključene tudi v pripravljanje in izvajanje operacij civilne zaščite, reševanja ljudi in materialnih dobrin v primerih naravnih katastrof ali tehnoloških nesreč, kadar reševanje kriznih razmer presega operativne zmožnosti enot civilne zaščite (OESS, Godišnja razmjena informacija o obrambenom planiranju 2006).

in 6) druge službe znotraj Generalštaba in so pod neposrednim poveljstvom Generalštaba Oboroženih sil Republike Hrvaške (Godišnja razmjena informacija o obrambenom planiranju 2006). Generalštab oboroženih sil Republike Hrvaške je tako združeno telo v okviru Ministrstva za obrambo in je odgovorno za razvoj, usmerjanje, opremljanje in usposabljanje tako aktivne kot rezervne sestave (Internet 27). Načelnik generalštaba poveljuje zvrstem in ustanovam oboroženih sil. Za svoje delo je v obdobju miru odgovoren ministru za obrambo in vrhovnemu poveljniku glede načrtovanja uporabe oboroženih sil in njihove usposobljenosti za opravljanje vojaških nalog. V vojnih razmerah je neposredno odgovoren vrhovnemu poveljniku oboroženih sil, torej predsedniku države. Ne glede na razporeditev pristojnosti Staničić (2004:159 – 160) in Volten (2003: 48 – 49) opozarjata na zmedo v kompetencah pri upravljanju in nadzoru nad oboroženimi silami³⁴. Na Hrvaškem je tako kot v mnogih državah Jugovzhodne Evrope še vedno prisoten konzervativen način razmišljanja o upravljanju oboroženih sil, ki je povezan s tradicionalnim dojetjem nalog oboroženih sil v posamezni državi. Volten izpostavlja, da minister za obrambo ni zgolj upravitelj ministrstva za obrambo, temveč je tudi član kabineta, kjer so vsi njegovi člani odgovorni za razvoj celotne države. Razumljivo je, da so politični vodje in vlada pogosto v dilemi, saj je potrebno postaviti prioritete v odgovor najpomembnejšim zadevam državnega in družbenega pomena in obenem zadovoljiti zahteve po profesionalizaciji oboroženih sil na Hrvaškem. Navkljub navedenim nejasnostim glede pristojnosti, se vsi akterji na področju varnostne politike zavzemajo za čim boljšo pripravljenost hrvaških oboroženih sil za vstop v mednarodne integracije. Tako so na Ministrstvu za obrambo Republike Hrvaške in v Generalštabu pripravili celostna dokumenta z naslovom **Godišnja razmjena informacija o obrambenom planiranju 2007 in Dugoročni**

³⁴ Težave se pojavljajo v nesoglasjih in rivalstvom med ministrstvom za obrambo, Generalštabom, predsednikom države in ostalimi službami, ki pokrivajo delovanje varnostnega sektorja. Volten nadaljuje, da je v tem smislu potrebno zopet pogledati nazaj v zgodovino hrvaške države. Generalštab je bil v času Tuđmanovega predsedovanja t.i. srčika oboroženih sil in je imel ekskluzivne pravice na področju zagotavljanja strokovnosti in znanja v oboroženih silah. Pomembno pri tem, je, da je imel ogromen vpliv na političnem področju. Edmunds (2003: 17) še natančneje razloži hrvaško problematiko upravljanja s hrvaškimi oboroženimi silami, saj se nanašajoč se na vprašanje o nacionalni varnosti Republike Hrvaške porajajo vprašanja o dejanskih kompetencah institucionalnih odgovornosti. Ustava Republike Hrvaške še vedno ohranja pomembno vlogo predsednika države in načelnika Generalštaba, kar ni nujno nedemokratično, vendar je obenem problematična še pristojnost ministra za obrambo. Konkretno na primeru potrditve ali zavrnitve načelnika generalštaba Vlada predlaga kandidata, ki ga mora potrditi Sabor, vendar končno odločitev sprejme predsednik države. Položaj ministra za obrambo oz. njegovo upravljanje z oboroženimi silami je vezan na predsednika države, ki oboroženim silam poveljuje preko ministra. Nejasnost se kaže v tem, da je Vlada Republike Hrvaške, torej tudi minister za obrambo, odgovorna hrvaškemu parlamentu, ne pa predsedniku države. Sicer predsednik ne more neposredno sam potrditi ali odstaviti ministra za obrambo, lahko pa o njegovi kandidaturi poda svoje mnenje. Slednje morda ne namiguje na neposredno nevarnost zlorabe političnega položaja, a vendar bi to v praksi lahko vodilo k napačni uporabi predsedniške moči, namesto, da bi na podlagi svoje avtoritete predsednik učinkovito izvajal naloge vrhovnega poveljnika.

plan razvoja oružanih snaga Republike Hrvatske 2006-2015. Dokumenta obsegata vsa področja, ki zahtevajo reformo oboroženih sil Republike Hrvaške. Poseben pomen dajeta upravljanju oboroženih sil in izpostavljata vlogo Ministrstva za obrambo Republike Hrvaške, kjer se srečujeta tako vojaško kot civilno osebje. Hrvaško obrambno ministrstvo se spopada z vedno večjo potrebo po visoko usposobljenih civilnih strokovnjakih. Prav zaradi zapuščine predhodnega sistema veliko zaposlenih nima potrebnih izkušenj ali strokovnega znanja za opravljanje svojega dela (Edmunds 2003: 20). Na drugi strani pa se ministrstvo srečuje s prevelikim številom zaposlenih, saj je na hrvaškem ministrstvu zaposlenih več kot 5000 civilistov in vojakov kar je občutno preveč za tako majhno državo (Staničić 2004: 161). Načrt hrvaške vlade je prepoloviti število zaposlenih, te, ki bodo ostali pa dodatno usposobiti ali jih nadomestiti z novimi perspektivnimi kadri. Z 2000 zaposlenimi bo ministrstvo še vedno obvladljivo in bo še vedno sposobno sodelovati pri reševanju varnostnih vprašanj v mednarodni varnostni areni.

Tabela 6.3.1: Struktura osebja Ministrstva za obrambo in Oboroženih sil Republike Hrvaške na dan, 31.12.2006

KATEGORIJA ZAPOSLENIH	ŠTEVILO OSEB
ZAPOSLENI – OBOROŽENE SILE REPUBLIKE HRVAŠKE	
ČASTNIKI	4.965
PODČASTNIKI	6.927
VOJAKI	6.220
SKUPAJ:	18.112
ZAPOSLENI – MINISTRSTVO ZA OBRAMBO REPUBLIKE HRVAŠKE	
DRŽAVNI USLUŽBENCI NA DOLŽNOSTI	6
DRŽAVNI USLUŽBENCI	1.890
NAMEŠČENCI	3.866
SKUPAJ:	5.762
SKUPAJ VSI ZAPOSLENI:	23.874

Vir: Godišnja razmjena informacija o obrambenom planiranju 2007: 12.

Z odpuščanjem oz. premeščanjem delavcev pa se lahko pojavijo težave, ki bodo močno vplivale na hrvaški gospodarski položaj in socialno klimo. V skladu s tem je ministrstvo oblikovalo medagencijski program Spectra, ki skrbi za pomoč osebju oboroženih sil in

ministrstva, da po končani karieri uspešno nadaljuje karierno pot v civilnem delu (Internet 8). Program je po hrvaških in Natovih ocenah zelo uspešen in je nacionalnega pomena.

Modernizacija oboroženih sil Republike Hrvaške je prioriteta načrtovanja v Ministrstvu za obrambo. Ukrepi, ki so nujni da bi bil ta postopek uspešen, se osredotočajo na zmanjšanje proračuna oz. zmanjšanje obrambnih izdatkov, zmanjšanje zaposlenih, prestrukturiranje vojaških enot. Watkins pravi, da reforma varnostnega sektorja oz. modernizacija oboroženih sil ni zgolj strošek nacionalne varnosti, temveč predstavlja družbeno gospodarski strošek (2005: 21). Od leta 2002 so Oborožene sile republike Hrvaške (OSRH) v procesu prestrukturiranja in prilagajanja zahtevam s strani EU in Nato. Cilj prestrukturiranja je po mnenju Antona Tusa, vodje Misije Republike Hrvaške pri zvezi Nato, zadostiti varnostnim zahtevam tako na domačih tleh kot v kontekstu zavezništva (Nato's Nations and Partners for Peace 2004a: 79). Tus (Nato's Nations and Partners for Peace 2004a: 79) in Jazbec (2005: 4 – 5) menita, da morajo postati oborožene sile v prihodnosti 1) odgovorne, 2) zmožne hitrega razvoja enot, 3) izobražene, 4) majhne, a učinkovite, 5) dobro opremljene, 6) interoperabilne, 7) moderne, 8) usposobljene in 9) dobro izurjene oz. usposobljene za opravljanje nalog. Vse te cilje pa je potrebno prilagoditi vsaki posamezni državi, saj je njihova uresničljivost odvisna od obstoječega pravno – normativnega okvirja, politične in družbene klime ter gospodarskih zmožnosti kandidatke. Največje težave, ki spremljajo proces, so povezane z nezadostnimi finančnimi sredstvi in posledično povišano stopnjo nezaposlenosti, ki bo sledila zmanjševanju števila pripadnikov. Vendar se hrvaška politika aktivno ukvarja z vsemi segmenti tega procesa in celotne reforme varnostnega sektorja (Tus, prav tam). Marijan Mareković, načelnik Generalštaba OSRH, izpostavlja, da je pri tem procesu pomembno, da Republika Hrvaška prehaja iz sistema individualne obrambe na sistem kolektivne obrambe, ki zahteva strateško načrtovanje in vrednotenje doseženih ciljev v obrambnem sektorju (Nato's Nations and Partners for Peace 2004b: 63).

Da bi dosegli zgoraj navedene cilje morajo na Hrvaškem znatno zmanjšati število zaposlenih v oboroženih silah. Glede na Strateški pregled obrambe (2005) in Godišnjo razmjeno informacija o obrambnem planiranju (2007) bo Republika Hrvaška skušala doseči optimalno raven zaposlenih v oboroženih silah, in sicer 16.000 pripadnikov redne sestave, 2000 civilnih oseb zaposlenih v oboroženih silah in 8000 pripadnikov pogodbene rezervne sestave. Do teh

številka bo politika skušala priti s pomočjo natančnega načrtovanja in postopnega prestrukturiranja in prilagajanja novih struktur.

Tabela 6.3.2: Pregled števila pripadnikov oboroženih sil Republike Hrvaške med 2000 in 2005 – redna sestava

	KOPENSKA VOJSKA	MORNARICA	LETALSTVO	NABORNIKI	SKUPAJ:
2000	50.700	3.000	4.600	/	58.300 ³⁵
2001	45.000	3.000	3.000	/	51.000 ³⁶
2002	9.200	1.850	1.670	6.130	18.850
2003	9.200	1.850	1.670	6.130	18.850
2004	9.200	1.850	1.670	6.130	18.850
2005	9.200	1.850	2.670	6.130	19.850

Vir: The Military Balance 2001-2006.

Kot je razvidno iz zgornje tabele je Republika Hrvaška po letu 2001 občutno zmanjšala velikost redne sestave svojih oboroženih sil. Od 51.000 pripadnikov jih je od leta 2002 v redni sestavi le še med 18.850 in 19.850³⁷ kar predstavlja 63,03% zmanjšanje.

Tabela 6.3.3: Pregled števila pripadnikov oboroženih sil Republike Hrvaške med 2000 in 2005 – rezervna sestava

	KOPENSKA VOJSKA	MORNARICA	LETALSTVO	SKUPAJ:
2000	100.000	Ni podatka	Ni podatka	100.000
2001	100.000	Ni podatka	Ni podatka	100.000
2002	95.000	8.300	4.900	216.400
2003	95.000	8.300	4.900	216.400
2004	95.000	8.300	4.900	216.400
2005	95.000	10.800	4.900	218.900

Vir: The Military Balance 2001-2006.

³⁵ Vir navaja skupne podatke o številu zaposlenih pripadnikov oboroženih sil Republike Hrvaških in nabornikov za posamezno zvrst hrvaške vojske (The Military Balance 2001 – 2002: 86 – 87).

³⁶ Vir navaja skupne podatke o številu zaposlenih pripadnikov oboroženih sil Republike Hrvaških in nabornikov za posamezno zvrst hrvaške vojske (The Military Balance 2002 – 2003: 69 – 70).

³⁷ Na tem primeru niso upoštevani podatki o 1.950 zaposlenih na Generalštabu oboroženih sil Republike Hrvaške, saj številka skozi obdobje ne varira bistveno.

Iz tabele lahko razberemo, da je rezervni potencial oboroženih sil Republike Hrvaške še vedno zelo velik oz. prevelik. Zmanjšanje števila rezervistov je tako zgolj 22,72%. Na tem področju bo morala država vložiti več naporov, da bo lahko iz tako velikega števila izluščila potreben kader in se približala načrtom v zvezi z zagotavljanjem pogodbene sestave.

Izboljšati bo potrebno tudi izobrazbeno strukturo zaposlenih, ki bo morala biti usklajena z Nato standardi. Usposabljanje in izvajanje izobraževanje znova poteka tako v vojaških šolah kot v civilnih institucijah (Fakulteta političnih znanosti v Zagrebu). V oboroženih silah si predvsem želijo intelektualne interoperabilnosti z Natom. Politični vrh Hrvaške se zaveda, tudi dejstva, da je potrebno ob visoko profesionaliziranih silah zagotoviti tudi predpogoje. Obrambni minister, Berislav Rončević, je v intervjuju za hrvaški časopis Vjesnik, poudaril, da je potrebno pripadnike hrvaških oboroženih sil stimulirati s pravimi elementi, če želijo na Hrvaškem preiti na sistem poklicne vojske brez nabornišva. Sicer je minister o naborništvu izpostavil, da hrvaška politika zaenkrat ne namerava ukiniti nabornišva, saj bi sicer prišlo do prevelike finančne obremenitve na obrambnem sektorju. Sistem zaposlovanja v oboroženih silah mora po njegovem mnenju vsebovati tudi razviti stimulatívni del (predvsem je imel tu v mislih finančno stimulacijo) in razvijati delovna mesta za t.i. deficitarne poklice ali za poklice, kjer se potrebuje visoko specializirana znanja za uspešno opravljanje nalog (Franičević 2006: 22 – 23).

Pripadniki hrvaških oboroženih sil sodelujejo tudi v vse več mirovnih operacijah, ki jih podpira oz. aktivira OZN (Internet 9). S ciljem usposabljanja posameznikov in enot za ravnanje v mirovnih operacijah, je bilo na Hrvaškem ustanovljeno Središče za mirovne operacije (SMVO) v Rakitju. Hrvaški predstavniki sodelujejo v sledečih mirovnih operacijah:

- *UNAMISIL*; Misija OZN v Sierra Leoneju od leta 1999 → Republika Hrvaška sodeluje v misiji z 10 vojaškimi opazovalci,
- *UNMEE*; Misija OZN v Etiopiji in Eritreji od leta 2000 → Republika Hrvaška od leta 2001 sodeluje v misiji s 7 vojaškimi opazovalci,
- *UNMOGIP*; Misija OZN v Indiji in Pakistanu od leta 1949 → Republika Hrvaška od leta 2002 sodeluje v misiji s 5 vojaškimi opazovalci,
- *MINURSO*; Misija OZN v Zahodni Sahari od leta 1991 → Republika Hrvaška od leta 2001 sodeluje v misiji z 2 vojaškima opazovalcema,

- *UNMIL*; Misija OZN v Liberiji od leta 2003 → Republika Hrvaška sodeluje v misiji s 3 višjimi častniki,
- *ISAF*; Misija OZN in vlade Afganistana od leta 2003 → Republika Hrvaška sodeluje z 1 vodom vojaške policije, predvideno pa je povečanje števila pripadnikov na 200 vojakov.

Do septembra 2006 je Republika Hrvaška prispevala 26 enot za misije OZN.³⁸ V letu 2007 pa Hrvaška načrtuje še udejstvovanje v misiji Združenih narodov (UNIFIL) v Libanonu s 150 pripadniki oboroženih sil (Godišnja razmjena informacija o obrambenom planiranju 2007: 15).

³⁸ Po navedbah Jane's World Armies, Republika Hrvaška sodeluje tudi v misijah OZN na Haitiju (MINUSTAH), v Republiki Slonokoščena obala (UNOCI) in v Gruziji (UNOMIG).

7. REPUBLIKA HRVAŠKA IN NATO

Strateški koncept Nata iz leta 1991 je odprl proces transformacije zavezništva zaradi ocene, da nestabilnost na področju Srednje in Vzhodne Evrope (politični, družbeni in gospodarski problemi, etnični spopadi, ozemeljski nesporazumi...) lahko ogrozi evropsko varnost, ne glede na to, da ne ogroža neposredno članic Nata (Barić 2004: 47). Vendar, v primeru, da bi se ta tveganja razširila čez meje regije, bi to zagotovo vplivalo na zavezništvo. Barić nadaljuje, da je bila transformacija vzpostavljena s sledečimi mehanizmi 1) Partnerstvo za mir, 2) Evroatlantski partnerski svet, 3) razvoj CTFJ koncepta, 4) boljše sodelovanje med Natom in EU na področju izvajanja Petersberških nalog in 5) razvijanje partnerstva med Natom in Rusko federacijo.

Dva kroga širitve Nata in Natovo angažiranje na področju Federacije BiH, Kosova in Republike Makedonije kažejo na to, da je bila do sedaj njegova primarna naloga stabilizacija Srednje in Vzhodne Evrope kar je zahtevalo spremembo orientacije iz koncepta kolektivne obrambe na naloge upravljanja s kriznimi situacijami v Evropi oz. na naloge sistema kolektivne varnosti. Dodatni premiki pri preoblikovanju Nata so se zgodili po terorističnih napadih na ZDA septembra 2001. V skladu s tem se organizacija pripravlja na boj proti mednarodnemu terorizmu in širjenju orožja za množično uničevanje. Poleg teh dveh novih nalog, se mora zavezništvo odzivati na varnostne grožnje, ki jih zaznamujejo zelo različni dejavniki (kulturni, demografski, psihološki, etnični, gospodarski in drugi).

Ne obstaja enoten recept, po katerem bi države kandidatke lahko prišle do polnopravnega članstva v Natu, vendar pa so izkušnje držav Srednje in Vzhodne Evrope iz prvega širitvenega kroga izredno dragocene, saj so se srečevale s podobnimi izzivi kot se sedaj srečujejo države Jugovzhodne Evrope (Volten 2003: 26). Izkušnje iz prve in druge Natove širitve po hladni vojni so dobrodošle za hrvaški proces vključevanja v zavezništvo. Prva širitev je bila osnovana na izpolnjevanju političnih pogojev, saj Češka, Madžarska in Poljska nikoli niso bile v tolikšni meri prisiljene k načrtovanju in izvajanju reforme na področju varnostnega sektorja. Razumljene so bile kot politično in gospodarsko obetajoče in stabilne države (Volten 2003: 32). Pokazalo se je, da je bil njihov priključitveni proces v določenih sektorjih neprimeren in nezadosten. Pri drugi širitvi so bili v skladu z novo nastalim programom postopki za vključevanje precej bolj ostri in natančno določeni. Širitev sicer ostaja politična

odločitev držav članic, vendar se dimenzija reform in usklajevanje dogovorov na področju varnostnega oz. obrambnega sektorja izkazujeta za ključne elemente pri vključitvenem procesu kandidatk (Volten 2003: 32).

Glavni cilj države pri tem je prepričati Nato in mednarodno skupnost v celoti, da je Republika Hrvaška pripravljena izpolniti vse pogoje za polnopravno članstvo. Na Hrvaškem so uradno povabilo v zavezništvo pričakovali na vrhovnem srečanju predstavnikov držav članic Nata že v Istanbulu leta 2004. Na vrhu v Istanbulu je država dobila zagotovilo, da vrata zavezništva ostajajo odprta zanjo kot tudi za ostale kandidatke. Po besedah ameriškega kongresnika Douga Bereuterja, predsednika Natovega parlamentarnega odbora (ang. Nato Parliamentary Assembly) je Republika Hrvaška naredila velik napredek pri izvajanju reform tako na notranjepolitičnem področju kot zunanjepolitičnem oz. varnostno – obrambnem (Internet 10). Že takrat je Republika Hrvaška delovala kot zaveznica v organizaciji, saj je skozi program Akcijski načrt za članstvo izpolnila kar nekaj kriterijev in se začela aktivno udeleževati pri Natovih misijah (v tem letu je sodelovala s 47 pripadniki v operaciji ISAF v Afganistanu). Poleg tega je bila hrvaška vlada pohvaljena za konkretno izboljšanje odnosov z mednarodnim haaškim tribunalom za vojne zločine na območju nekdanje Jugoslavije, vendar je bilo na tem mestu izpostavljena aretacija še zadnjega izmed hrvaških vojnih zločincev, Anteja Gotovine. Če primerjamo to stališče Nata s stališčem tistega na vrhu v Pragi leta 2002, je Republika Hrvaška resnično uporabila večino svojih diplomatskih sposobnosti in izboljšala zunanjepolitične aktivnosti do tolikšne mere, da jo v zavezništvu upoštevajo in spoštujejo. V Pragi se po navajanju hrvaškega Ministrstva za obrambo v zavezništvu še niso začeli pogovarjati o Republiki Hrvaški kot o resni kandidatki za članstvo. Njena prošnja oz. vloga za polnopravno članstvo je s programom Akcijski načrt za članstvo šele začela dobivati pravi okvir za nadaljnje doseganje zahtev. Republika Hrvaška je bila na vrhu sicer pohvaljena za začetek izvajanja nujno potrebnih reform na področju varnostne in obrambne politike, vendar so v Natu ocenili, da mora država še bolj izpopolniti postopke približevanja (Internet 11). Prav tako na tem vrhu ni bilo moč zaslediti nikakršne pohvale za sodelovanje s sodiščem za vojne zločine na območju nekdanje Jugoslavije, kar je po mojem mnenju posledica hrvaškega vnovičnega vključevanja v mednarodno skupnost in posledica spremembe zunanje politike, ki je bila do nedavnega še pod velikim vplivom predsednikovanja Franja Tuđmana. Lahko rečem, da je bilo zavezništvo v tem času še dokaj nezaupljivo do držav Jugovzhodne Evrope nasploh, saj so na vrhu v Pragi izpostavili nalogo, ki vključuje pomembnost ohranjanja

teritorialne integritete in suverenosti vseh držav v regiji (Internet 12). Kontinuirana prisotnost Natovih sil v regiji predstavlja in upodablja odločitev zavezništva, da nasprotuje vsakršnemu nasilju, ne glede na njegov izvor. Prav tako je zavezništvo takrat izpostavilo, da bo vzpodbujalo krepitev miru, vladavino prava in demokratizacijo. Za Nato je ta regija očitno strateškega pomena. Tako je na zadnjem vrhu v Rigi leta 2006 vrh zavezništva znova poudaril pomembnost regije in sprejel niz pomembnih odločitev na področju izvajanja operacij, partnerskih programov in povečevanja sodelovanja z državami kandidatkami. Za Republiko Hrvaško je bilo po besedah predstavnikov hrvaškega ministrstva za obrambo najpomembnejše to, da je prvič dobila jasen terminski okvir za pristop k zavezništvu in zagotovilo zavezništva, da bo medse sprejelo vse kandidatke, ki bodo zadostile pogojem članstva (Internet 11). Vzpodbudne besede za državo s tega vrha so se nanašale tudi na opazen napredek pri izvajanju reform tako na političnem kot gospodarskem področju in obenem tudi na končno priznano polno sodelovanje z mednarodnim sodiščem za vojne zločine na področju nekdanje Jugoslavije v Haagu. Kritiko je zavezništvo Republiko Hrvaški izreklo zaradi usihanja podpore javnosti za vstop Republike Hrvaške v članstvo, kar je eden izmed pomembnih elementov pri vključevanju. Prav tako je bil vrh v Rigi vzpodbudno naravnani za celotno regijo, saj so vabila k priključevanju dobile tudi države kot so Federacija Bosna in Hercegovina, Republika Srbija in Republika Črna Gora (Republika Makedonija in Albanija namreč že sodelujeta v pridružitvenem procesu), kar bo pomembno vplivalo na zagotavljanje stabilnosti in napredka v regiji.

Republika Hrvaška bi z vključitvijo v evroatlantsko povezavo Nato pridobila kar nekaj prednosti v primerjavi z državami na področju nekdanje SFRJ (z izjemo Slovenije, Bolgarije in Romunije, ki so že članice omenjene organizacije), in sicer renome kredibilnega in zanesljivega partnerja v zagotavljanju in ohranjanju miru v regiji Jugovzhodne Evrope, gospodarsko stabilnejše države, privlačnejše za neposredne tuje investicije in razvijanje lastne blaginje ter aktivnejšo vlogo pri sodelovanju in reševanju vprašanje celotne mednarodne skupnosti. Nato si namreč ne želi novih ločnic med tistimi državami, ki so že članice zavezništva in tistimi, ki na to še čakajo (Caparini 2003: 247 – 248). S tem je povezana tudi gospodarska politika Republike Hrvaške, ki se navezuje na področje zmanjševanja odstotka BDP namenjenega v obrambne namene in zmanjševanje obrambnih izdatkov.

Tabela 7.1: Pregled zmanjševanja odstotka BDP namenjenega v obrambne namene v Republiki Hrvaški med 1996 in 2004

Leto	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
% BDP	7,2	5,7	5,5	4,3	3,0	2,6	2,4	2,1	1,7

Vir: SIPRI Yearbook 2006: 347.

Iz zgoraj navedenih podatkov je razvidno, da je Republika Hrvaška občutno zmanjšala odstotek BDP, ki ga je namenjala obrambnemu oz. varnostnemu sektorju. Razloge lahko najdemo v koncu oboroženih spopadov na hrvaškem ozemlju in ozemlju Federacije Bosne in Hercegovine in v pritiskih mednarodne skupnosti, da mora država nujno zmanjšati sredstva za obrambne namene. Hrvaško ministrstvo za obrambo v bodoče načrtuje, da bo obrambni proračun za obdobje 2006 do 2015 zavzel neko stalnico glede na gospodarsko rast v državi in način razporeditve državnega proračuna (Dugoročni plan razvoja orožanih snaga Republike Hrvatske 2006 – 2015: 68). V skladu z načrti naj bi bil odstotek BDP, ki ga bo Hrvaška namenila v obrambne namene sledeč:

Tabela 7.2: Pričakovani odstotek BDP namenjen v obrambne namene v Republiki Hrvaški med 2006 in 2015

Leto	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2010	2011	2012	2013	2014	2015
% BDP	1,792	1,719	1,753	1,80	1,850	2,000	2,000	2,000	2,000	2,000	2,000	2,000

Vir: Dugoročni plan razvoja orožanih snaga Republike Hrvatske 2006-2015, 2006: 68.

Tudi Nato od držav kandidatk pričakuje, da bodo ob uspešnih izvedbah reform varnostnega sektorja uspele zagotoviti stalno stopnjo BDP, ki bo namenjen delovanju za obrambne namene.

Tabela 7.3: Obrambni izdatki Republike Hrvaške med 1996 in 2005 v milijonih kun

Leto	1996	1997	1998	1999	2000 ³⁹	2001	2002	2003	2004	2005
Obrambni izdatki	1.491	1.291	1.299	1.019	718	659	650	610	516	509

Vir: SIPRI Yearbook 2006: 340.

Iz tabele lahko razberemo, da je Hrvaška skozi skoraj 10-letno obdobje močno zmanjšala svoj nivo obrambnih izdatkov, kar od držav kandidatk pričakuje tudi zavezništvo.

7.1 PROGRAMI ZVEZE NATO, KI VPLIVAJO NA VARNOSTNO POLITIKO REPUBLIKE HRVAŠKE

V zavezništvu so se naučili, da morajo biti bolj specifični v postavljanju zahtev kandidatkam kot so bili pri prvi širitvi. V skladu s tem so v Natu pripravili izboljššan program Partnerstvo za mir in program Akcijski načrt za članstvo (ang. Membership Action Plan). Sprejeta sta bila na vrhu v Washingtonu leta 1999). Intenzivni dialog med partnerskimi državami in zvezo Nato⁴⁰ predstavlja nekakšno predhodnico pri razvoju programa Akcijski načrt za članstvo. **Akcijski načrt za članstvo** je program, ki je bil zasnovan kot pomoč državam, ki se želijo včlaniti v zvezo. Njegov namen je omogočiti kandidatkam in ostalim državam vključenost v aktivnosti kot tudi bolj strukturiran proces izvajanja reform⁴¹ in razvoja vojaških zmogljivosti (Caparini 2003: 247 – 248). Vsebuje napotke in nasvete za priprave na pridružitveni proces, nudi podporo in praktično pomoč glede vseh aspektov članstva. Program zahteva, da gredo države skozi dolgotrajen proces individualno zasnovane reforme, koordiniranja in pregledovanja,

³⁹ Podatki za leta 2000 do 2003 ne vključujejo podatkov, ki so vezani na izplačevanje vojaških pokojnin v skupnem znesku 1.739 milijonov hrvaških kun.

⁴⁰ Z letom 1996 je zveza Nato začela s partnerskimi državami izvajati Intenzivni individualni dialog, ki so z njegovo pomočjo izboljševale svoje razumevanje delovanja zavezništva, hkrati pa je zavezništvo bolje spoznalo države kandidatke in njihov položaj znotraj njihovega notranjega razvoja in reševanja morebitnih sporov s sosednjimi državami (Prioročnik o zvezi Nato 2001: 63). Dialog je potekal na ravni Severnoatlantskega Sveta (ang. Nort Atlantic Council) in navzočnostjo visokih državnikov (predsedniki vlad, ministri za zunanje zadeve in ministri za obrambo) iz posameznih partnerskih držav (Internet 13).

⁴¹ Tako Akcijski načrt za članstvo lahko pojmuje kot osnovo za reformo varnostnega sektorja. Katsirdakis (v Jazbec 2005: 4 – 5) nadaljuje s tem, da ne glede na razlike med državami v organizaciji in implementaciji reforme, ostaja v zavezništvu ena stalnica in ta je povezana z naslanjanjem držav na tri usmeritvena področja pri izvajanju reform. Ta področja se nanašajo na obrambno prestrukturiranje in reformo upravljanja obrambnega sektorja, na razvoj sposobnosti in zmožnosti za ravnanje pri tradicionalnih in novih varnostnih izzivih ter na ravnanje, ki bo povečalo zmožnosti za sodelovanje oz. odzivanje v kriznih operacijah, ki jih vodi Nato. Pri tem je glavni cilj reforme povečanje splošnih zmožnosti oboroženih sil.

vendar na drugi strani nudi bolj strukturiran in sistematični reformni proces z več povratnih informacij in z več učinki kot je bilo to moč videti v prvem valu širitve (Priročnik o zvezi Nato 2001: 65 – 66).

Leta 2002 je Republika Hrvaška pristopila k programu Akcijski načrt za članstvo, kar je kazalo na hrvaško zrelost v izpolnjevanju kriterijev, tako vojaških kot političnih ter ostalih standardov evroatlantskih struktur (Staničić 2004: 157). V začetnem obdobju je parlament sprejel pet pomembnih zakonskih aktov iz področja varnosti ter Nacionalno strategijo varnosti ter Obrambno strategijo kot ključne strateške dokumente, ki so potrebni za zakonodajno usklajenost z zavezništvom in za potrebe transparentnosti hrvaške politiki pri vključitvenem procesu. Cepanec poudarja, da morajo kandidatke pri vključevanju v organizacijo slediti 4 nujno potrebnim kriterijem, da bi bile čim bolj pripravljene in usklajene z že obstoječimi članicami. Ti kriteriji se nanašajo na 1) pripravljenost braniti zavezništvo z lastnimi profesionalnimi silami, 2) spoštovanje tradicije sprejemanja odločitev v zavezništvu (Nato deluje na principu doseganja konsenza), 3) oborožene sile novih članic morajo biti interoperabilne in usklajene s silami drugih članic in 4) kandidatke si morajo prizadevati za stabilno demokracijo, spoštovanje človekovih pravic in spoštovanje suverenosti vseh držav. V skladu z doseganjem si Republika Hrvaška prizadeva, da bi zadostila čim večjemu številu kriterijev in izpopolnjuje svoje oborožene sile, zmanjšuje obrambni proračun, vzpodbuja demokratičnost in spoštovanje človekovih pravic (srbska in bošnjaška manjšina uživata vse manjšinske pravice) in se trudi vzpostaviti učinkovit sistem civilno – vojaških odnosov z elementom civilnega nadzora nad oboroženimi silami. Republika Hrvaška ANČ vidi kot instrument, ki bo pomagal, ne samo hrvaškemu približevanju k zavezništvu, temveč celotnemu spektru procesov⁴² in aktivnosti znotraj države. Zveza Nato omogoča, da si države kandidatke določijo svoje cilje znotraj Akcijskega načrta za članstvo, a morajo le-ti nujno zagotoviti povratne učinke oz. informacije in vključevati praktične postopke uresničevanja (Caparini 2003: 247-248).

Nato od držav pričakuje tudi, da bodo sprejele **Letni nacionalni program dela** (ang. Annual National Program), kjer morajo natančno določiti in pojasniti cilje in načine kako bodo dosegli kriterije za polnopravno članstvo v 5 poglavjih (Caparini 2003: 247 – 248). Ta so:

⁴² Procesi so usmerjeni k ustvarjanju učinkovitega okvira državne administracije, kjer je še posebej poudarjena nujnost reforme varnostnega sistema (Internet 13).

1. politično/gospodarske zadeve (vključno s spoštovanjem temeljnih človekovih svoboščin in pravic in demokratičnim nadzorom nad oboroženimi silami),
2. obrambne in vojaške zadeve,
3. določitev razpoložljivih virov, ki bodo omogočili doseganje kriterijev,
4. varnostne zadeve (vključno z varovanjem tajnih podatkov),
5. pravni vidiki vključevanja.

Vlada Republika Hrvaške v Letnem nacionalnem programu dela za obdobje 2006/2007 poudarja, da se bo osredotočila na stalno povečevanje svojega prispevka operacijam pod okriljem zavezništva in na izvedbo zasnovane reforme varnostnega sektorja. Prav posebno pozornost pa bo s pomočjo Komunikacijske strategije za članstvo v Natu namenila krepitvi dialoga s hrvaško javnostjo v zvezi s hrvaškim članstvom in položajem v zavezništvu (Internet 14).

Nato (Study on Nato enlargement, september 1995, 5. poglavje; Internet 15) predpisuje tudi politične pogoje, ki jih morajo kandidatke doseči, in se nanašajo na:

1. zavezanost k spoštovanju norm in načina reševanja sporov Organizacije za varnost in sodelovanje v Evropi (OVSE), vključno z reševanjem nesoglasij na področju etničnih in ozemeljskih vprašanj,
2. zavezanost k ustvarjanju tržnega gospodarstva in družbene pravičnosti,
3. zagotavljanje, da se uporabljajo pravi viri za doseganje politične in vojaške integracije v Nato.

V okviru vseh teh zahtev je Republika Hrvaška dosegla status kredibilne države aspirantke, ki si prizadeva k popolnemu izpolnjevanju kriterijev za polnopravno članstvo.

Republika Hrvaška je za vstop v program **Partnerstvo za mir**⁴³ (PzM) zaprosila leta 1996, ko je podpisala Okvirni dokument PzM in s tem uradno postala članica programa in Evroatlantskega partnerskega sveta (ang. EAPC – Euroatlantic Partnership Council). Vendar se je v programu začela aktivno udeleževati šele leta 2000, ko je zveza Nato državi ponudila t.i. *Prيرهjeni Individualni Partnerski Program* (v nadaljevanju IPP) v okviru PzM (ang.

⁴³ Pobudo je Nato predstavil leta 1994 v Bruslju na vrhunskem zasedanju severnoatlantskega Sveta z namenom izboljšati stabilnost in varnost v vsej Evropi. Program je usmerjen predvsem na obrambno sodelovanje in pomaga pri krepitvi stabilnosti, zmanjševanju groženj miru ter izgradnji trdnejših varnostnih odnosov, ki temeljijo na zvezanosti demokratičnim načelom (Priročnik o zvezi Nato 2001: 67).

Tailored Individual Partnership Program). Individualni partnerski program zajema celo vrsto aktivnosti, vse od področja načrtovanja delovanja v sistemu civilne zaščite in reševanja, načrtovanja v obrambnem sektorju, proračunskih sredstev in področja upravljanja s človeškimi viri, obrambne politike in strategije, izboljšani sistem izobraževanja tako civilnih kot vojaških uslužbencev in področje sodelovanja na vojaški vajah do usklajevanja standardov v oboroženih silah Republike Hrvaške in v celotnem obrambnem sistemu. Skozi individualni partnerski program je na primer leta 2005 država sodelovala že v 437 aktivnostih in 49 dogodkih, ki jih je organizirala zveza Nato (Internet 16). Po ocenah Godišnje razmjene informacija o obrambnem planiranju za leto 2007, bodo v tem letu aktivnosti usmerjene predvsem na usposabljanje in izobraževanje, konzultacije, poveljevanje in nadzor, standardizacijo, vaje in logistiko (2006: 5). Skupno bo to predstavljalo 404 aktivnosti in 79 aktivnosti izven programa IPP. Republika Hrvaška je skozi proces Intenzivnega dialoga povečala politično in vojaško sodelovanje z zavezništvom na področjih usklajevanja standardov v oboroženih silah in v celotnem obrambnem sistemu. Le-ta zajema tudi aktivno udejstvovanje na Natovih vojaških vajah, vajah za civilno krizno načrtovanje (Republika Hrvaška je organizirala tudi vajo "Dalmacija 2002") in izpolnjevanje t.i. partnerskih ciljev skozi **Proces načrtovanja in nadzorovanja uresničenih ciljev** (PARP- ang. Planning and Review Process). PARP se nanaša na izboljšanje interoperabilnosti držav kandidat in zajema implementacijo partnerskih ciljev, ki bodo vplivali na celotno strukturo celotnih oboroženih sil in reformo varnostnega sektorja. Ministrstvo za obrambo Republike Hrvaške navaja, da so partnerski cilj usmerjeni na praktične aspekte bodočega hrvaškega članstva v Natu in obenem pripravljajo države kandidatke, da svoje oborožene sile usposabljujejo tudi za naloge in misije znotraj zavezništva. Tako na primer Republika Hrvaška v tem kontekstu silam Nata zagotavlja 1 vod lahke pehote, 1 vod vojaške policije, 1 inženirsko četo za potrebe razminiranja, 1 vod s področja radiološke, kemične in biološke obrambe za namene dekontaminacije, 2 medicinski ekipi, to število razpoložljivih sil pa se še povečuje (Internet 17). V letu 2007 bo Republika Hrvaška nadaljevala z implementacijo 44 do zdaj sprejetih ciljev, ki so bili obnovljeni po obisku Natove strokovne ekipe in oceni uspešnosti programov PARP in ANČ. Partnerski cilji se nanašajo predvsem na večji doprinos Natovim silam do leta 2010.

Republika Hrvaško lahko dokaz za uspešno izpolnitev kriterijev pričakuje na naslednjem vrhu zavezništva leta 2008, ko bo morda prejela povabilo v članstvo. Še prej pa bo zavezništvo v

okviru programa Evalvacija s povratnimi informacijami o operativnih sposobnosti kandidatk (ang. Operational Capability Concept Evaluation & Feedback Programme) preverilo dejansko interoperabilnost hrvaških. oboroženih sil (MEDEVAC Nato evaluation Level 1) (Godišnja razmjena informacija o obrambenom planiranju 2007: 4). V nadaljevanju bo morala Hrvaška nadaljevati tudi s samoocenjevanjem, in sicer tako na prvem kot na drugem nivoju nivoju⁴⁴. V letu 2007 se po napovedih hrvaškega ministrstva za obrambo obeta intenzivno sodelovanje z Republiko Srbijo po obstoječem programu Posebnega Natovega programa za Srbijo in Črno Goro. Aktivnosti se bodo predvsem nanašale na izmenjavo izkušenj iz skupnega sodelovanja v programu PzM in na sodelovanje na področju izobraževanja vojaških oseb. Predvidoma naj bi državi v sklopu približevanja zavezništva izvedli 13 skupnih akcij. Prav tako Hrvaška zagotavlja povečano udejstvovanje v več iniciativah, ki obsegajo območje Jugovzhodne Evrope. Tako bo v okviru Ameriško – Jadranske pogodbe sledila težišču, ki je osnovano na regionalnih varnostnih konzultacijah, sestankih na različnih ravneh in tudi na praktičnih aktivnostih (vaje in usposabljanje Kombinirane sanitetne ekipe za potrebe operacij Mednarodnih sil za podporo v Afganistanu (International Security Assistance Forces Afghanistan = ISAF).

⁴⁴ V prvem nivoju bodo ocenjeni posamezni vodi s področja radiološko, kemične in biološke obrambe, SOF in sanitete, medtem, ko v drugi nivo ocenjevanja spadajo pehotna četa, vod za razminiranje in helikopter Mi-8.

8. REPUBLIKA HRVAŠKA IN EU

Na srečanju Evropskega sveta v Københavnu leta 1993 so predstavniki članic določili pogoje, ki jih mora doseči vsaka nova kandidatka preden vstopi v Evropsko unijo. Kriteriji obsegajo politične, gospodarske, pravne in tudi administrativne normative⁴⁵, ki so pomembni ob vključevanju v integracijo. Nanašajo se predvsem na stabilno delovanje institucij, ki skrbijo za ohranjanje demokracije, vladavine prava, sprejemanje političnih ciljev Evropske unije, spoštovanje človekovih in manjšinskih pravic, tržno gospodarstvo, usklajenost domače zakonodaje z evropsko ter na prilagoditev administrativnih struktur EU.

Voditelji držav so decembra 2006 na zasedanju Sveta Evrope (Internet 18) dosegli novo soglasje o širitvi, ki najavlja za nove članice še bolj strogo pogojevanje na vseh pristopnih področjih, kar pomeni, da mora Hrvaška v prihodnje oblikovati načrt s časovnim razporedom in posebnimi ukrepi za prednostne naloge partnerstva za pristop. Prednostne naloge so povezane z doseganjem kriterijev, ki jih je Unija postavila že v Københavnu in tistim, ki jih določa Stabilizacijsko pridružiteni proces. Glede na Poročilo EU o napredku iz leta 2006, Republika Hrvaška izpolnjuje politične in gospodarske pogoje v veliki meri, vendar mora nujno izboljšati svoje rezultate na področju administracije, sodstva in sodnih zaostankov ter vložiti več navora v boj proti korupciji. Podpredsednik Evropske komisije, Franco Frattini, je Hrvaški čestital za napredek na omenjenih področjih, vendar je vladajočo strujo opozoril na dejansko implementacijo zastavljenih reform. Unija od Hrvaške pričakuje, da ji bo ta posredovala konkretne podatke in številke, ki se bodo nanašale na izpolnjevanje obveznosti. Slednje bo Unija jemala kot dokaz, da hrvaška politika uspešno in učinkovito uresničuje proces. Frattini je dodal, da mora hrvaško sodstvo začeti prevzemati odgovornost za svoja dejanja, zlasti pa ne sme biti nikakršne tolerance do korupcije (Internet 19). Prav tako mora več pozornosti nameniti iskanju trajnejših rešitev za trenutno odprta bilateralna vprašanja. Tudi politika manjšin in ustvarjanje boljše gospodarske in socialne klime za vračajoče se begunce sta poglavji, ki jih Unija izpostavlja v poročilu. Kar pa zadeva gospodarsko stanje države je smiselno omeniti, da je hrvaška makroekonomska politika prispevala k stabilnosti gospodarskega položaja in k relativno nizkima stopnjama inflacije ter nezaposlenosti. Še vedno pa bo morala hrvaška politika vztrajati pri zmanjševanju proračunskega primanjkljaja

⁴⁵ Tako imenovane administrativne normative so sprejeli na vrhu Sveta Evrope v Madridu leta 1995, kjer so poudarili, naj izvajanje političnih in gospodarskih reform spremlja tudi usklajena administracija, saj se s tem obenem ustvarja učinkovit sistem državne uprave.

in zunanjega dolga ter še bolj omejiti lastno poseganje v domače gospodarstvo, saj podjetja v lasti države niso najbolj konkurenčna. V Širitveni strategiji in glavnih nalogah za obdobje 2006/2007 Unija državi priporoča, da nadaljuje z začetimi reformami in poleg ostalih nalog vzpodbuja sodelovanje z nevladnimi organizacijami ter skrbi za podporo javnosti pri vključitvenem procesu.

Leta 1993 so v Maastrichtu države članice podpisale tudi pogodbo, s katero je EU na mednarodni ravni začela izražati svoja stališča o oboroženih spopadih v svetu in o (ne)spoštovanju človekovih pravic oz. o stvareh, ki se vežejo na temeljna načela in skupne vrednote Unije v okviru Skupne zunanje in varnostne politike. Republika Hrvaška je s sprejetjem Stabilizacijsko pridružitvenega sporazuma oktobra 2005 potrdila, da bo razvila sestavne mehanizme za sodelovanje z Unijo znotraj te politike. Evropska unija mnenja o varnostnih vprašanjih v regionalnem in mednarodnem kontekstu podaja v obliki skupnih stališč, izjav in akcij, ki jih sprejema Svet ministrov EU. Republika Hrvaška po besedah Ministrstva za zunanjo politiko in evropske integracije spremlja dogajanje na področju Skupne zunanje in varnostne politike EU. Skladno s Solunsko agendo⁴⁶ podpira skupna stališča, izjave in akcije EU in bo s tako prakso nadaljevala vse dokler ne bo z EU popolnoma uskladila vprašanj o zunanji in varnostni politiki. Tako je na primer v letu 2005 sodelovala pri oblikovanju in podajanju 153 izjav EU v okviru glavnega tajništva Sveta ministrov v Bruslju (Internet 20). Prav tako si država želi prilagoditi svoj varnostni sistem parametrom določenim v Evropski varnostni in obrambni politiki EU, ki je del Skupne zunanje in varnostne politike EU. Evropska varnostna in obrambna politika ima svoj pravni okvir strnjen v Maastrichtski pogodbi, medtem ko so konkretne naloge te politike opredeljene v Amsterdamski pogodbi oz. znotraj Petersberških nalog.

Evropska unija po Rodetu evropsko varnost in mir opredeljuje v treh dejavnikih, in sicer v krepitvi varnostnih organizacij in njihovem usklajenem delovanju kot prvem, v političnem in vojaškem meddržavnim sodelovanjem skozi bilateralne in multilateralne varnostne programe kot drugim in v vzpostavitvi mehanizmov za preprečevanje meddržavnih spopadov ter

⁴⁶ Solunski program za Zahodni Balkan oz. Solunska agenda, podpisana v letu 2003 s strani EU in 5 držav članic Stabilizacijsko pridružitvenega sporazuma (Republika Hrvaška, Federacija BiH, Republika Srbija in Črna Gora, Republika Makedonija in Republika Albanija) in se navezuje na niz novih instrumentov in oblik sodelovanja med EU in državami podpisnicami sporazuma. Agenda poziva države k oblikovanju skupnih izjav, stališč in drugih odločitev v okviru Skupne zunanje in varnostne politike EU (Internet 20).

notranjih spopadov v posameznih državah, ki temeljijo na vrednotah in izkušnjah dosedanjega razvoja Organizacije za varnost in sodelovanje v Evropi (OVSE) kot tretjem (2002: 64).

S pomočjo Helsinškega primarnega cilja (ang. Helsinki headline goal) iz leta 1999 naj bi do leta 2003 EU realizirala eno izmed pomembnih Petersberških nalog, in sicer omogočanje mobilizacijo in razporeditev 50 do 60.000 vojakov v roku 60 dni za obdobje 1 leta (t.i. Sile za hitri odgovor – ang. Rapid reaction forces) za potrebe izvajanja operacij EU. Tega cilja EU do leta 2007 še ni realizirala v celoti in je njegovo realizacijo podaljšala do leta 2010, s tem, da si je do leta 2007 zastavila že nov cilj, in sicer oblikovanje visoko mobilnih bojnih skupin (ang. EU Battle groups) ter izboljšanje obstoječih vojaških kapacitet. Republika Hrvaška je v političnem smislu po prepričanju Vlade pripravljena na vključitev v vse strukture in aktivnosti v zvezi z razvojem Evropske varnostne in obrambne politike. Leta 2006 je bila kot država aspirantka povabljen na srečanje Vojaškega odbora EU, kjer je zagotovila, da ima za potrebe opravljanja Petersberških nalog v celoti že zagotovljene vojaške kapacitete. Obenem hrvaško Ministrstvo za obrambo v bližnji prihodnosti predvideva nadgradnjo že obstoječih vojaških kapacitet in izgradnjo novih. Aktivna vloga Republike Hrvaške pri sodelovanju in vzpodbujanju sodelovanja znotraj regionalnih iniciativ prikazuje jasno politično voljo in dinamizira hrvaški doprinos k evropski varnostni in obrambni politiki. Obenem se od Republike Hrvaške pričakuje vodilna vloga na področju zagotavljanja varnosti in stabilnosti v Jugovzhodni Evropi, v čemer jo vzpodbujata tako EU kot Nato.

8.1 INICIATIVE EU, KI VPLIVAJO NA VARNOSTNO POLITIKO REPUBLIKE HRVAŠKE

Evropska unija je v Širitveni strategiji in glavnih nalogah za obdobje 2006/2007 vsem državam na območju Zahodnega Balkana izrekla pohvalo v kontekstu njihovega približevanja EU in medsebojnega sodelovanja, ki regiji dolgoročno zagotavlja stabilnost, gospodarski napredek in pomiritev strasti. Države Jugovzhodne Evrope so se dogovorile, da razširijo svoje sodelovanje na osnovi **Procesa za sodelovanje v Jugovzhodni Evropi** (ang. Southeast European Cooperation Process), ki se ne nanaša zgolj na politično, temveč tudi na meddržavno gospodarsko sodelovanje. Proces ima že dolgo tradicijo, saj ga države izvajajo vse od leta 1996⁴⁷. Republika Hrvaška prav letos predseduje tej iniciativi. Maja 2007 so

⁴⁷ Idejo za iniciacijo tega procesa je dala Republika Bolgarija, sedaj pa v njem sodelujejo že vse države nekdanje SFRJ, razen Republike Slovenije, Republika Albanije, Grčije in Turčije (Internet 24).

zunanji ministri držav članic sprejeli deklaracijo, ki bo pripomogla k močnejši vodilni vlogi procesa v prihodnje in z njo ustanovili tudi novi Svet za regionalno sodelovanje, katerega naloga bi poleg učinkovitega usklajevanja skupnih naporov aspirantk za polnopravno članstvo, vključevala tudi zagotavljanja podporo širjenju "evropske misli" v regiji (Internet 22). Republika Hrvaška si je ob pripravah na predsedovanje znotraj iniciative določila prioriteta področja delovanja in prioriteta aktivnosti, ki jih bodo članice izvedle. Prioriteta področja se nanašajo na 1) konsolidacijo gospodarskih potencialov regije v sklopu širših strateških potreb članic in prioritet EU, 2) vzpodbujanje regionalnega sodelovanja⁴⁸, osredotočanje na pridružitveni proces kandidat⁴⁹, 3) sodelovanje z nevladnimi organizacijami, 4) privabljanje neposrednih investicij (Internet 23). Prioriteta aktivnosti se na drugi strani lotevajo bolj specifičnih nalog, ki obsegajo 1) funkcionalno prilagoditev aktivnosti in strukture Procesa za sodelovanje v Jugovzhodni Evropi za izboljšanje operativnih sposobnosti, 2) zagon vseobsegajočega dialoga med članicami iniciative in EU, 3) priprava srečanj ministrov za zunanje zadeve, gospodarstvo, pravosodje in notranje zadeve z namenom izmenjave izkušenj in znanj za potrebe pridruževanja EU in 4) načrt aktivnosti povezanih z regionalnimi političnimi vprašanji.

Na multilateralnem nivoju Republika Hrvaška sodeluje tudi v **Kvadrilaterali**⁵⁰, katere cilj je okrepiti regionalno sodelovanje in podpora vsem kandidatkam, ki si prizadevajo za polnopravno članstvo v EU in Nato (Internet 21). Najpomembnejši projekt, ki ga članice izvajajo je Multinacionalna pehotna brigada (ang. Multinational Land Forces). Le-ta je namenjena izvajanju Petersberških nalog in delovanje v mirovnih operacijah. Republika Hrvaška od leta 2006 z enoletnim mandatom predseduje iniciativi in v okviru tega se zavzema za politični dialog in gospodarsko sodelovanje v kontekstu polnopravnega članstva v EU in Nato in polnopravnega vključevanja hrvaških oboroženih sil v Multinacionalno pehotno brigado. **Pakt za stabilnost**⁵¹ (ang. Stability Pact) je program, ki sicer deluje pod okriljem Organizacije za varnost in sodelovanje v Evropi, vendar kot še ena evropska iniciativa na multilateralnem nivoju vpliva na varnostno politiko Republike Hrvaške. Iniciativa je

⁴⁸ Na tem mestu ne gre zgolj za politično oz. vojaško sodelovanje, ampak obsega tudi sodelovanje na področju energetike, infrastrukture, telekomunikacij, zaščite okolja in kulture, turizma, izobraževanja itd. (Internet 26).

⁴⁹ Tukaj se bo sodelovanje predvsem naslanjalo na izmenjavo izkušenj med kandidatkami, parlamentarno sodelovanje, vzajemno pomoč in izobraževanje (Internet 23).

⁵⁰ Kot trilateralala zaživela leta 1996 na pobudo treh republik, in sicer Slovenije, Italije in Madžarske. Republika Avstrija ima v tej iniciativi status opazovalke (Internet 21).

⁵¹ Sprejeli so ga v Kölnu na pobudo Evropske unije leta 1999 in ima 54 članic (Internet 24).

osnovana na izkušnjah mednarodnega kriznega upravljanja z namenom preventivnega delovanja pred konflikti, ki lahko vodijo v oborožen spopad oz. z namenom vzpostavljanja miru. Je politična iniciativa, ki vzpodbuja medsebojno sodelovanje članic na območju Jugovzhodne Evrope in ne vključuje zgolj držav na tem območju, temveč tudi njihove sosede, Evropsko Komisijo, Nato in OVSE (Internet 24). Republika Hrvaška se znotraj pakta aktivno udeležuje na vseh treh t.i. delovnih omizjih⁵², v aktivnostih in projektih pakta ter podpira prizadevanja za boj proti organiziranemu kriminalu in korupciji (Internet 21). Znotraj različnih programov Pakta za stabilnost se Republika Hrvaška zelo uspešno udeležuje tudi v programu Regionalnega centra za nadzor nad orožjem in implementacijo pomoči na tem področju (Regional Arms Control Verification and Implementation Assistance Center = RACVIAC) s sedežem v Zagrebu (Cepanec 2002: 90).

Na regionalnem nivoju Republika Hrvaška sodeluje v dveh iniciativah, ki še posebej vplivata na njeno varnostno politiko. Ti dve iniciativi poznamo pod nazivom **Forum ministrov za obrambo držav Jugovzhodne Evrope** (ang. Southeastern Europe Defence Ministerial = SEDM) in **Southeast Europe Clearing House**. Prva izmed iniciativ je bila leta 1996 v Tirani oblikovana za potrebe regionalnega sodelovanja na področju obrambe v duhu programa PzM (Internet 21). Republika Hrvaška je polnopravna članica iniciative od leta 2000 in se z ostalimi članicami zavzema za konstruktivno obrambno in varnostno sodelovanje v regiji⁵³, katerega sestavni del je tudi ohranjanje in vzpodbujanje dobrososedskih odnosov. Vojaško komponento iniciative predstavlja še ena multinacionalna kopenska brigada (ang. SEEBRIG), v kateri ima Hrvaška zaenkrat le status opazovalke poleg Slovenije in ZDA.

Druga iniciativa pa je bila osnovana na podlagi ameriško – slovenske ideje, ki bi pripomogla h koordinaciji pomoči pri načrtovanju in izvajanju reform varnostnih sektorjev v državah Jugovzhodne Evrope (Internet 21). Vsaki državi članici⁵⁴ je na voljo delovna skupina, v kateri so tudi države, ki niso nujno članice iniciative, ampak pomagajo posamezni državi pri izvedbi reforme varnostnega sektorja. Republika Hrvaška je ostalim članicam tako že ponudila pomoč pri nadaljnjem izvajanju projektov in aktivnosti ter zagotovila, da bo vsem bodočim

⁵² 1) Omizje za vzpodbujanje demokracije in spoštovanje človekovih pravic,

2) Omizje za gospodarsko obnovo,

3) Omizje za varnostna vprašanja. Povzeto po: Internet 21.

⁵³ Republika Hrvaška je s tem namenom organizirala delavnico s tematiko "Vprašanje dvonamenske tehnologije, opreme, agensov in znanosti na področju jedrske, kemične in biološke obrambe v Jugovzhodni Evropi" (Internet 21).

⁵⁴ V iniciativi sodelujejo poleg Republike Hrvaške še Republika Albanija, Federacija Bosna in Hercegovina, Republika Makedonija, Republika Srbija in kot pobudnici Republika Slovenija in ZDA.

kandidatkam EU in Nato pomagala z lastnimi izkušnjami ter zunanjepolitičnimi veščinami, ki jih je pridobila skozi približevanje evroatlantskim integracijam.

Bilateralno sodelovanje Republike Hrvaške z ostalimi državami je izredno pestro in obsega vsa funkcionalna področja obrambe, kar pomeni, da je samo izvajanje zaznamovano z visoko stopnjo raznolikosti v naravi, obliki in obsegu aktivnosti (Internet 25). Sodelovanje je usmerjeno k podpiranju hrvaške varnostne in zunanje politike ter na zaščito nacionalnih interesov. Aktivnosti, ki zajemajo sodelovanje, so določene s ciljem, ki se predvsem osredotoča na povečanje interoperabilnosti hrvaških oboroženih sil in s tem omogoča močnejši in bolj razvit obrambni sistem. S posameznimi partnerskimi državami je Hrvaška dosegla pozitivne rezultate na večletnih projektih s področja reforme upravljanja s človeškimi viri, osnovanja centra za pridobivanja kadra, izdelovanja medijske kampanje in prilagajanja oboroženih sil novim nalogam. Za hrvaške bilateralne odnose je izjemnega pomena tudi razvoj in razvejanost vojaške diplomatske službe, ki je eden od osnovnih pogojev za uspešno izvajanje bilateralnega sodelovanja. Tako ima na primer kar 31 tujih diplomatskih predstavništev svoje sedeže tudi na Hrvaškem, na drugi strani pa Hrvaška goji vojaške diplomatske odnose s 17 predstavniki tujih vlad in 16 konzulati.

9. JAVNO MNENJE NA HRVAŠKEM V POVEZAVI S POLNOPRAVNIM ČLANSTVOM V NATO IN EU

Na Hrvaškem do nedavnega ni bilo veliko javnomnenjskih razprav o vključevanju države v mednarodni integraciji EU in Nato, čeprav hrvaški politični vrh na nujnost integracije širše civilne družbe v postopek približevanja, opozarjajo strokovnjaki tako iz ene kot druge organizacije. Na Natovem vrhu v Rigi leta 2006 je bila Hrvaška vlada opozorjena, da postaja odstotek državljanov, ki podpirajo članstvo Republike Hrvaške zaskrbljujoč, saj z leti privrženost članstvu Hrvaške v zavezništvu upada. Podobno stanje je moč zaznati tudi pri vprašanju o polnopravnem članstvu v EU. Kot možna razloga lahko navedem nezanimanje hrvaške javnosti za uresničevanje teh dveh izjemno pomembnih strateških ciljev in na drugi strani nepripravljenost hrvaške politike, da bi podala jasne informacije o obeh priključitvenih procesih.

Navkljub periodičnim polletnim raziskavam javnega mnenja Ministrstva za zunanje zadeve in evropske integracije, se je nazadnje izkazalo, da le-te očitno niso zadostile vprašanjem hrvaških državljanov o Evropski uniji. Pri izvajanju zadnje izmed raziskav, Eurobarometer 66, je postalo jasno, da si hrvaški državljani želijo več informacij o prednostih in pomanjkljivostih članstva v Uniji oz. o koristih in stroških članstva v Uniji po posameznih sektorjih (Komunikacijska strategija za informiranje hrvatske javnosti o Evropski uniji i pripramama za članstvo 2006: 9). S tem razlogom se je kompetentno ministrstvo odločilo, da izdela novo Komunikacijsko strategijo za informiranje hrvaške javnosti o članstvu v Evropski uniji in pripravah nanj. Novi strateški pristop, ki je naveden v strategiji, je osredotočen na dobrem poznavanju in popolnem razumevanju dejstev in ozadja. Zaradi tega ministrstvo načrtuje informativno delovanje proti eventuelnemu pojavljanju protievropskega razmišljanja ali evroskepticizma. Slednje je moč po njihovem mnenju preseči z zagotavljanjem ažurnih in čimbolj popolnih informacij. V skladu s tem so v strategiji določene 3 glavne skupine, na katerih mnenje bo hrvaška politika skušala vplivati. Te sestavljajo 1) multiplikatorji oz. oblikovalci javnega mnenja, 2) mladi in 3) skupine, občutljive na spremembe. V smislu pozitivnih končnih rezultatov bo hrvaška politika vpeljala nekaj novih aktivnosti, ki bodo pripomogle k bolj proevropsko naravnemu javnemu mnenju. Aktivnosti in dogodki bodo zajemali vse od seminarjev, delavnic, konferenc, medijskih programov, medijskega posredovanja do organizacije t.i. Evropskega tedna. Prav tako je v strategiji določeno tudi

delovanje hrvaške politike ob pripravah na referendum, ki bo vezan na odločitev o polnopravnem članstvu Republike Hrvaške v EU, pred katerim bodo glavne informacije podane s strani tiskanih medijev in elektronskih medijev. Posebno mesto v celotnem procesu podajanja informacij hrvaški javnosti bodo imeli tudi predstavniki civilne družbe in nevladnih organizacij, kar je zelo vzpodbudno.

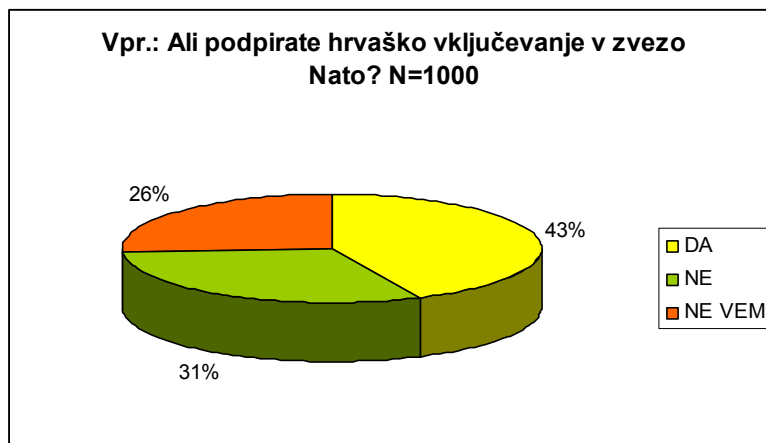
9.1 JAVNO MNENJE NA HRVAŠKEM IN POLNOPRAVNO ČLANSTVO V ZVEZI NATO

Javno dostopnih raziskav hrvaškega javnega mnenja v polnem obsegu ni lahko pridobiti. Mi je pa uspelo dobiti podatke o raziskavi, ki je tematsko pokrivala privrženost hrvaških državljanov k polnopravnemu članstvu Republike Hrvaške v zvezi Nato in odnos do približevalnega procesa. Precej zanimivo se mi je zdelo, da raziskave neposredno ni izvedlo Ministrstvo za obrambo Republike Hrvaške, temveč podjetje GfK Zagreb, ki se ukvarja z izvajanjem zelo različnih raziskav, med drugim očitno tudi z raziskavami javnega mnenja. Raziskava je bila izvedena v začetku meseca marca v obliki telefonske ankete z vzorcem 1000 anketirancev (Internet 26). V uvodnih besedah raziskave, je omenjeno, da se raziskovanje hrvaškega javnega mnenja o članstvu v zavezništvu, izvaja že vse od leta 2003. Prav tako avtorji raziskave navajajo, da se na Hrvaškem prej pogosto kot redkeje zgodi to, da navkljub soočenjem zagovornikov in nasprotnikov članstva v Natu, širša javnost še vedno nima jasnih informacij o tem kaj natančno prinaša polnopravno članstvo in kakšne oz. katere so pomanjkljivosti te odločitve. Avtorji do neke mere izpostavljajo, da je temu kriva kar domača politika, v kateri je moč zaslediti tudi dokaj negativna oz skeptična stališča, ki jih vladajoča koalicija ne uspe spreobrniti.

Med leti 2003 in 2006 se je mnenje o podpori hrvaškega vključevanja v zvezo Nato do neke mere spremenilo. Raziskava navaja da se je delež tistih, ki podpirajo polnopravno članstvo v zavezništvu iz 39% povzpel na 43% in zmanjšal delež tistih, ki tega procesa ne podpirajo, in sicer iz 37% na 31% (Internet 26). Še vedno pa 1/5 vseh anketiranih ostaja neopredeljena glede tega vprašanja. Med temi, ki niso opredeljeni, izstopajo predvsem ženske med 25 in 34 letom starosti in imajo srednjo stopnjo izobrazbe ter živijo na podeželju oz. v severni Hrvaški. Tudi med tistimi, ki ne podpirajo hrvaškega vključevanja v zavezništvo, se najbolj jasno opredeljujejo ženske stare med 35 in 44 let in prihajajo iz ruralnih območij. Pričakovano je po

besedah avtorjev raziskave, največja podpora procesu med prebivalci Zagreba in njegove okolice. Med privrženci, raziskovalci niso zaznali večjega odstopanja v mnenju moških in žensk.

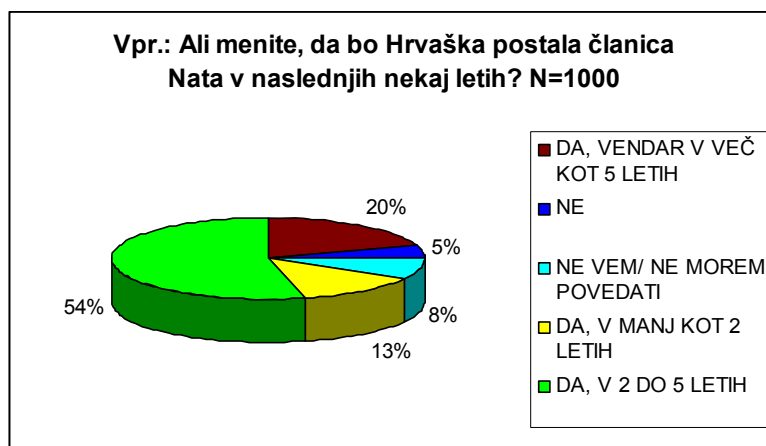
Grafični prikaz 9.1.1: Podpora hrvaških državljanov glede vključevanja v zvezo Nato – leto 2007

Vir: Internet 26.

V nadaljevanju je raziskovalce zanimalo tudi mnenje prebivalcev o časovni uresničljivosti zastavljenega cilja hrvaške politike. To vprašanje so postavili prav tako 1000 anketirancem iz vse Hrvaške. Izkazalo se je, da 87% Hrvatov verjame, da bo država postala članica Nata v določenem časovnem obdobju. Od tega jih je 67% prepričanih, da se bo to zgodilo v obdobju od 2 do 5 let.

Grafični prikaz 9.1.2: Podpora hrvaških državljanov glede časovne uresničljivosti zastavljenega cilja – leto 2007

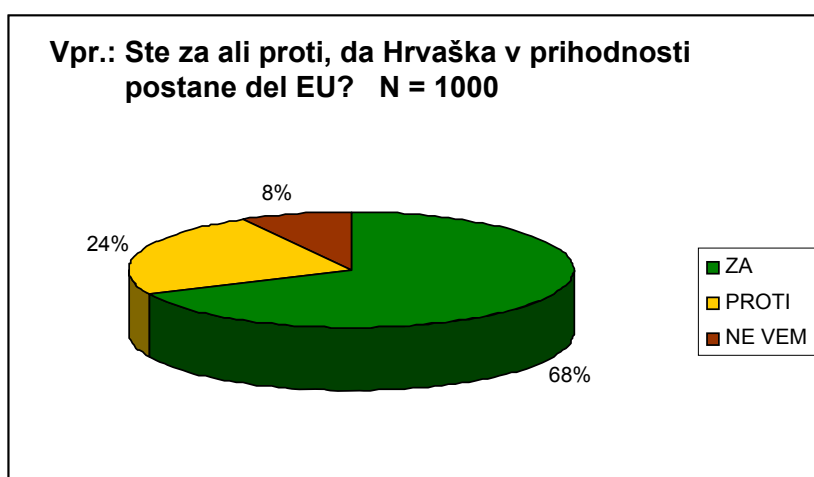
Vir: Internet 26.

9.2 JAVNO MNENJE NA HRVAŠKEM IN POLNOPRAVNO ČLANSTVO V EU

Kot sem že prej omenila je raziskovanje hrvaškega javnega mnenja v povezavi s polnopravnim članstvom v EU precej bolj redno kot pa raziskovanje mnenja o hrvaškem polnopravnem članstvu v zvezi Nato. Tako Ministrstvo za zunanje zadeve in evropske integracije redno preverja raziskave, ki jih izvaja Splošna uprava za komunikacije na vsakih 6 mesecev in so poznane pod nazivom Eurobarometer. Raziskave ne odražajo uradnega stališča Evropske komisije. Zaenkrat sta javnosti dostopni dve najnovejši raziskavi, in sicer Eurobarometer 65 in Eurobarometer 66, ki se specifično ukvarjata le s Hrvaško in hrvaškim javnim mnenjem in se nanašata na leto 2006. V zadnji raziskavi Eurobarometer 66 je sodelovalo 29.152 anketirancev in od tega 1000 hrvaških državljanov. Na Hrvaškem jo je izvedla agencija Puls.

Avtorji raziskave Eurobarometer 66 izpostavljajo, da je splošna podpora hrvaškega prebivalstva za polnopravno članstvo v Evropski uniji v upadanju. V primerjavi s prejšnjo raziskavo Eurobarometer 65 (pomlad 2006) je odstotek prebivalcev, ki pravi, da je članstvo Hrvaške v Evropski uniji v splošnem dobra poteza, upadel na 32%, kar je za 2 indeksni točki manj kot pol leta prej (Eurobarometer 66, 2006: 2).

Grafični prikaz 9.2.1: Podpora hrvaških državljanov glede hrvaškega članstva v EU – leto 2006

Vir: Eurobarometer 66, 2006: 30.

Iz tabele je razvidno, da 68% državljanov Republike Hrvaške podpira hrvaško polnopravno članstvo v EU, medtem ko jih 24% temu nasprotuje. Pred pol leta so ti odstotki znašali 74% v korist polnopravnega članstva in 18% proti polnopravnemu članstvu države v EU (Eurobarometer 66, 2006: 31). Avtorji raziskave dodajajo, da so največji podporniki pridruževanje Hrvaške EU tisti med 25. in 39. letom starosti (71% moški in 21% ženske), sledijo pa jim stari med 40. in 54. letom in na koncu najmlajša vzorčna skupina, stari med 15 in 24 let. V regionalnem smislu se za polnopravno članstvo najbolj zanimajo Zagrebčani, nato Slavonci, prebivalci Like in Banovine, Severne Hrvaške in Dalmacije. Najmanjši odstotek polnopravnemu članstvu v EU pa namenjajo prebivalci Istre, Rijeke in Gorskega Kotolja.

Na tem mestu lahko nadaljujemo še z enim vprašanjem, ki se neposredno navezuje na doseganje polnopravnega članstva Republike Hrvaške v EU. Vprašanje se nanaša na opredeljenost glede koristi, slabosti, ki jih prinaša hrvaško članstvo v Evropski uniji.

Grafični prikaz 9.2.2: Opredeljenost hrvaških državljanov glede na koristi, slabosti hrvaškega članstva v EU - leto 2006

Vir: Eurobarometer 66, 2006: 11-12.

Pred pol leta so bili na primer tisti, ki so verjeli, da imela država koristi od članstva v EU v večini temu sedaj ni več tako. Število prebivalcev, ki menijo, da država ne bo imela nikakršnih koristi od polnopravnega članstva v EU se je povečalo za 4 indeksne točke oz. predstavlja 46%. Prav tako je pomembno število tudi tistih, ki so še vedno neopredeljeni, kar pomeni, da bo morala hrvaška politiki postoriti še marsikaj, da se bo javno mnenje premaknilo k bolj proevropskim stališčem.

10. SKLEP

Po komaj 16 letih samostojnosti Republika hrvaška sledi ciljem, bi se marsikomu zdeli neuresničljivi. Vsaj v državi, ki ima tako mlado demokracijo. V tem kratkem obdobju je država preživela vojno, skoraj diktatorsko vodenje in se ob prelomu tisočletja znova prebudila iz otopelosti. Smrt Franja Tuđmana je po 10 letih njegovega vodenja države in stranke HDZ pomenila odrešitev na nek način. Hrvaška je spoznala, da ji samodržnost in nevpetost v sodobno mednarodno skupnost prinašata zgolj težak gospodarski položaj in podobo neresnega političnega partnerja. Hrvaška je ob radikalno nacionalističnem predsedniku države v lastni samozadostnosti trmasto gojila nacionalistične ideje, ki so dejansko obrodile uspeh. Hrvaška javnost je začela verjeti v mit o superiornosti. Izhajal je na ideološki osnovi. Ko je mednarodna skupnost po končani vojni na Balkanu začela pritiskati na vpletene države naj predajo vojne zločince Mednarodnemu sodišču za vojne zločine na območju nekdanje Jugoslavije v Haagu, je to sprožilo pravi revolt med hrvaško javnostjo. K temu je prispevalo še močno čustveno obarvano poročanje medijev. Najprej so bili Hrvati branitelji pred ekspanzijo velike Srbije, nato pa so bili po njihovem mnenju edina država, ki je sposobna sama preživeti in obenem še sama narekovati zunanjo politiko v odnosih z mednarodno skupnostjo, še posebej s svojimi sosedi. Prepričanje Hrvatov o tem, da je Hrvaška regionalna sila je še vedno aktualno. Na eni strani so na Hrvaškem ujeti med lastno večvrednostjo oz. kakor bi nekateri to označili za lastni patriotizem in na drugi strani med zagotovili Unije in Nata, da udejstvovanje na Balkanu oz. v Jugovzhodni Evropi prinaša bonus točke. Klub temu menim, da je možno potrditi prvo delovno hipotezo, da *vključitveni proces Republike Hrvaške v EU in Nato pri Hrvatih vpliva na miselnost o Hrvaški kot regionalni sili v Jugovzhodni Evropi*, saj ne glede na še vedno pojavljajoče se hrvaške izpade etnocentrizma tako v uradni politiki kot v domači javnosti lahko rečemo, da Hrvaška na poti do polnopravnega članstva prav gotovo deluje kot gonilna sila v regiji. Le, da tokrat njeno prevzemanje pobude ne izhaja iz ideološke osnove, temveč iz pametnih političnih odločitev. Hrvaška vključenost v res veliko število tako Unijinih kot Natovih regionalnih iniciativ dokazuje, da je Hrvaška država, ki je sposobna prevzeti odgovornost za vodilni položaj znotraj regije in jo pripeljati na stopnjo stabilnosti in dolgoročnega razvoja.

Preučevanje druge hipoteze je bilo nujno povezano s preverjanjem prve, saj so bili odnosi med sosedi zaznamovani z vzvišenostjo hrvaške uradne politike, ki pa je bilo po letu 2000

bistveno manj. Čeprav še vedno obstajajo trenja med skoraj vsemi sosednjimi državami (z izjemo Madžarske) in Hrvaško, je moč zaznati, da se zaradi pogojevanja urejenih medsosedskih odnosov s strani EU in Nata le-ti spreminjajo v bolj kooperativne. Slednje je pogojeno ne samo s hrvaško željo, da bi postala del evroatlantskega prostora, temveč tudi z naporji vseh ostalih držav, da končno presežejo stare zamere, ki zagotovo ne vodijo k napredku. Dobri medsosedski odnosi prinašajo tako gospodarske kot politične koristi vsem stranem. Tako lahko potrdim tudi drugo delovno hipotezo, kjer trdim, da *proces vključevanja Republike Hrvaške v EU in Nato vpliva na odnose z njenimi sosedami*, in sicer v pozitivnem smislu.

Uradna politika Republike Hrvaške je s ponovnim vključevanjem v mednarodno politiko dosegla, da je država v očeh mednarodne skupnosti znova pridobila potreben ugled, kar je velik korak naprej v primerjavi s prejšnjo naravo političnega odločanja v času Tuđmanovega vodenja države. Načrtovane reforme na področju varnostnega sektorja ne prinašajo zgolj pozitivnih rezultatov, vendar je njihovo uspešnost oz. učinkovitost izvajanja potrebno jemati celovito. Na prvi pogled se zdi, da prinašajo le težave in breme, ki ga bo država težko premostila. Predvsem v javnosti je moč zaznati negodovanje ob zahtevah, ki jih na tem področju postavljata EU in Nato, saj kar nekaj državljanov po javnomnenjskih raziskavah meni, da bi Hrvaška lahko samostojno izpeljala reformo varnostnega sektorja brez sodelovanja z EU in Nato. Vendar je na drugi strani pomembno izpostaviti tudi to, da posamezni državljan ni nujno neposredno vključen v proces reforme in občuti le posledice izvajanja (nezaposlenost, nezaupanje v uradne institucije, neperspektivnost...). Celostno gledano pa reforma varnostnega sektorja ne prinaša sprememb samo za akterje vključene v varnostni sektor, ampak vpliva tudi na varnostno politiko, ki se mora prilagoditi novim varnostnim razmeram v svetu in doma. Posledično vpliva tudi na hrvaško gospodarstvo, ki mora zagotoviti predvsem finančna sredstva, da bi reformo lahko uspešno izpeljali. Na Hrvaškem bi lahko bolj poudarili, da v reformnih procesih tako na političnem kot gospodarskem področju niso sami. Pri tem sta ji v veliko pomoč EU in Nato, ki z različnimi prilagoditvenimi programi lahko pomagata pri zmanjšanju negativnih učinkov na hrvaško družbo in gospodarstvo. Hrvaška varnostna politika je končno postala bolj transparentna, a s pridržkom. Namreč še vedno je vključenost civilne družbe in nevladnih organizacij na tem področju premajhna. Prav tako je moč zaznati premajhno angažiranost institucij, da bi državljanom zagotovila pravilne, sodobne in predvsem popolne informacije o tem kaj lahko

pričakujejo od reforme varnostnega sektorja. Kar zadeva vzpostavljanje civilnega in demokratičnega nadzora nad oboroženimi silami in obveščevalnimi službami, lahko rečem, da je na tem področju Hrvaška naredila ogromen napredek, saj so bile te službe prej marionete uradne politike, namesto sestavni del varnostnega sektorja. Prestrukturiranje oboroženih sil Republike Hrvaške pa bo zahtevalo dolgoročnejši proces kot menijo na Hrvaškem, saj le-te predstavljajo obsežen represivni aparat, ki pomembno vpliva tudi na hrvaško gospodarstvo.

Skozi diplomsko nalogo sem navkljub nekaterim lastnim predsodkom o hrvaškem napuhu, ugotovila, da država od leta 2000 naprej vlaga ves svoj trud in zmožnosti, da bi presegla te stereotipe in postala enakovredna ostalim državam, vključenim v EU in Nato. Mislim, da lahko brez zadržkov potrdim svojo glavno hipotezo, ki navaja, da *se je skozi proces vključevanja v EU in Nato varnostna politika Republike Hrvaške spremenila*. Dvomim pa, da bo Republika Hrvaška popolnoma presegla nacionalistične nazore v tem smislu, da ni več mogoče pričakovati hrvaške samovolje pri določenih vprašanjih. Predvidevam, da bodo medsosedski odnosi zopet postali igrišče, kjer bo preizkušena slovenska, italijanska ali srbska potrpežljivost.

11. LITERATURA

SAMOSTOJNE PUBLIKACIJE

1. Benko, Vladimir (1997): *Znanost v mednarodnih odnosih*. Ljubljana: FDV.
2. Ceganec, Željko (2002): *The stony road to membership*.
Dostopno na: <http://www.cpi.hr/download/links/3151.pdf> (29. julij 2006).
3. Grizold, Anton in drugi (1999): *Suvremeni sistemi nacionalne sigurnosti*. Zagreb: Fakultet političkih znanosti.
4. Leban, Bojana (2006): *Civilno-vojaški odnosi v Republiki Turčiji: Vloga vojske v politiki Republike Turčije*. Ljubljana: FDV.
5. Pavšič, Žiga (2001): *Obveščevalna sistema Republike Hrvaške in Republike Slovenije*. FDV, Ljubljana.
6. Office of Information and Press (2001): *Priročnik o zvezi Nato*. Ljubljana: NATO.
7. Rode, Anže (2001): *Varnostna politika Republike Hrvaške*. Ljubljana: FDV.
8. Simonovska, Veronika (2005): *Uspešnost diplomacije male države na primeru Republike Makedonije*. Ljubljana: FDV.
9. Svete, Uroš (2005): *Varnost v informacijski družbi*. Ljubljana: FDV.
10. Tunjić, Filip (2004): *Vmesna Evropa: konfliktnost državnih teritorialnih meja*. Koper: Univerza na Primorskem.
11. Vukadinović, Radovan (2002): *Varnost v Jugovzhodni Evropi*. Ljubljana: FDV.
12. Zajc, Urša (2003): *Diplomacija malih držav: Primer Slovenije in Hrvaške*. Ljubljana: FDV.

DOKUMENTI

1. Evropska unija (2006): *Commission of the European Communities, Croatia Progress Report*.
Dostopno na: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf_key_documents/2006/Nov/com_649_strategy_paper_en.pdf (27. februar 2007).
2. Evropska unija (2006): *Commission Staff Working Document, Croatia 2006 Progress Report*.
Dostopno na: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf_key_documents/2006/nov/hr_sec_1385_en.pdf (vstop: 27. februar 2007).

3. Ministarstvo za obrambo Republike Hrvatske (2006): *Dugoročni plan razvoja oružanih snaga Republike Hrvatske 2006 – 2015*.
Dostopno na: www.morh.hr/katalog/documents/dpr_final.pdf (3. junij 2007)
4. Evropska unija (2006): *Eurobarometer 66. Nacionalni izvještaj: Hrvatska. Jesen 2006*.
Dostopno na: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb66/eb66_hr_nat.pdf
(26. junij 2007).
5. Ministarstvo za obrambo Republike Hrvatske (2001): *Intenzivirani dijalog NATO - Hrvatska*.
Dostopno na: http://www.morh.hr/nato/documents/dijalog_nato_rh.asp (4. februar 2005).
6. Ministarstvo za zunanje zadeve in evropske integracije (2006): *Komunikacijska strategije za informiranje hrvatske javnosti o Europskoj uniji i pripremama za članstvo*.
7. Sabor (2002): *Nacionalna strategija sigurnosti Republike Hrvatske*.
Dostopno na: <http://www.morh.hr/dokumenti1.asp> (25. avgust 2005).
8. Ministarstvo za obrambo Republike Hrvatske (2006): OESS Forum za suradnju u području sigurnosti, Država sudionica Republika Hrvatska, *Godišnja razmjena informacija o obrambenom planiranju 2006, Bečki dokument, 1999*.
Dostopno na: <http://www.morh.hr/katalog/documents/OESS%202006%20-%20BD%201999.pdf> (14. oktober 2006).
9. Ministarstvo za obrambo Republike Hrvatske (2007): OESS Forum za suradnju u području sigurnosti, Država sudionica Republika Hrvatska, *Godišnja razmjena informacija o obrambenom planiranju 2007, Bečki dokument, 1999*.
Dostopno na: http://www.morh.hr/katalog/documents/Hrvatska_OESS_Obr_planiranje_2007_hrvatski.pdf (1. junij 2007).
10. European Stability Institute (1999): *Reshaping international priorities in BiH*.
11. Ministarstvo za obrambo (2005): *Strateški pregled odbrane*.
Dostopno na: www.morh.hr/katalog/documents/spo_hrv.pdf (3. junij 2007)
12. Nato (1995): *Study on NATO Enlargement*.
Dostopno na: <http://www.nato.int/docu/basic/txt/enl-9506.html> (15. november 2006).
13. Sabor (2002): *Zakon o odbrani*.
Dostopno na: <http://www.morh.hr/documents3.asp> (30. november 2006).

ZBORNICI

1. Barić, Robert (2004): Transformacija NATO-a i hrvatska obrambena reforma. V: Ozren Žunec (ur.): *Polemos: Časopis za interdisciplinarna istraživanja rata i mira*, 7 (13 – 14), 46 – 90. Zagreb: Hrvatsko sociološko društvo.
2. Bebler, Anton (2000): Security at the fault line: Security in Central and Southeastern Europe. Overview of the region. V Samuel Grier (ur.), Marjan Malešič (ur.) in Dieter Ose (ur.): *9th PFP International Research Seminar. Nato Defense College. Seminar Report Series*, 11, 19 – 28. Bled.
3. Bellamy, Alex J. in Timothy Edmunds (2005): Civil – Military Relations in Croatia: Politicisation and Politics of Reform. V Andrea Ellner (ur.) *European Security*, 14 (1), 71 – 93. UK: Routledge.
4. Caparini, Marina (2003): Security Sector Reform and Nato and EU enlargement. V Eve Jetta (ur.), Andy Mash (ur.) in Teslin Seale (ur.): *Stockholm International Peace Research Institute Yearbook*, 237 – 260. Oxford: Oxford University Press.
5. Cottey, Andrew in drugi (2002): The Second Generation Problematic: Rethinking Democracy and Armed Forces and Society. *Armed Forces and Society*, 29 (1), 41 – 44. USA: Sage publications.
6. Croatia (2006): *Jane's World Armies*. Surrey: Sentinel House.
7. Čehulić, Lidija (2003): Transformation of Croatian military. V Anton Grizold (ur.): *Security and cooperation in Southeastern Europe*, 207 – 226. Ljubljana: FDV.
8. Edmunds, Timothy (2003): *Defence Reform in Croatia and Serbia Montenegro*, 5 – 43. V Tim Huxley (ur.). London: Oxford Univeristy Press.
9. Greenwood, David (2003): Harmonising and reforming Defence (Report on Study Group A). V Peter Volten (ur.): *Security and Defence in Southeastern Europe, Harmonie paper* 16, 5 – 16. Geneva: Centre of European Security Studies.
10. Jazbec, Milan (2005): Defence reform in the Western Balkans: The way ahead. V Istvan Gyarmati (ur.) in Scott Vesel (ur.): *Policy paper*, 1 – 11. Geneva: Geneva Centre For The Democratic Control of Armed Forces.
11. Kosin, Marko (2001): The diplomacies of new small states. The case of Slovenia with some comparison from the Baltics. *Teorija in praksa*, 38 (5), 949 – 953.

12. Larsen, Jeffrey A. in L. Lorenzen (1994): Europe: The security of the region. V Douglas J. Murray (ur.) in Paul R. Viotti (ur.): *The Defence Policies of Nations. A Comparative Study*, 3rd Edition, 145. London: The John Hopkins University Press.
13. Lunn, Simon (2004): The democratic control of armed forces in principle and practice. V Phillip Flury (ur.) in Miroslav Hadžić (ur.): *Sourcebook on Security Sector Reform*, 63 – 122. Belgrade: Geneva Centre For The Democratic Control of Armed Forces.
14. Milanović, Zoran (2000): Multilateral and Regional Cooperation: a view from Croatia. V Samuel Grier (ur.), Marjan Malešič (ur.) in Dieter Ose (ur.): *9th PfP International Research Seminar. Nato Defense College. Seminar Report Series*, 11, 37 – 40. Bled.
15. Military spending and armaments (2006). V: *Stockholm International Peace Research Institute Yearbook*, 340 – 347. Oxford: Oxford University Press.
16. Shalamanov, Velizar (2004): Progress and Problems in Security sector Reform in the Western Balkans: Is There a Universal solution? V Istvan Gyarmati (ur.) in Scott Vesel (ur.): *Policy paper*, 51 – 67. Geneva: Geneva Centre For The Democratic Control of Armed Forces.
17. Snyder, Jed.C. (2002): Croatia: after Tudjman finally to the West?. V Daniel N. Nelson (ur.) in Ustina Markus (ur.): *Brassey's Central and Eastern European Security Yearbook*, 299 – 323. Washington D.C.: Brassey's.
18. Staničić, Mladen (2004): Croatia: Defence Reform. Civil-Military Realties and Euro Atlantic Integration. V Istvan Gyarmati (ur.) in Scott Vesel (ur.): *Security Sector Governance in the Western Balkans*, 157 – 164. Baden Baden: Geneva Centre For The Democratic Control of Armed Forces.
19. The Military Balance 2001 – 2002. *The International Institute for Strategic Studies*, 86 – 87. Oxfordshire: Routledge Journals.
20. The Military Balance 2002 – 2003. *The International Institute for Strategic Studies*, 69 – 70. Oxfordshire: Routledge Journals.
21. The Military Balance 2003 – 2004. *The International Institute for Strategic Studies*, 69 – 70. Oxfordshire: Routledge Journals.
22. The Military Balance 2004 – 2005. *The International Institute for Strategic Studies*, 84 – 85. Oxfordshire: Routledge Journals.
23. The Military Balance 2005 – 2006. *The International Institute for Strategic Studies*, 115 – 116. Oxfordshire: Routledge Journals.

24. The Military Balance 2006. *The International Institute for Strategic Studies*, 120-122. Oxfordshire: Routledge Journals.
25. Vegič, Vinko (1999): Zavezništva in male države. V: *Teorija in praksa*, 36 (6), 999 – 1013.
26. Vlahutin, Romana (2004): The Croatian exception. V Judy Batt (ur.): *The Western Balkans. Chaillot paper*, 70, 21 – 35. Paris: European Institute for Security Studies.
27. Volten, Peter (2003): Harmonising and reforming Defence (Report on Study Group B). V Peter Volten (ur.): *Security and Defence in Southeastern Europe, Harmonie paper*, 16, 23 – 80. Geneva: Centre of European Security Studies.
28. Volten, Peter (2005): Croatia, Part B The MAP States: Countra assessments. V David Greenwood (ur.): *The Western Balkan Candidates for Nato Membership and partnership, Harmonie Paper*, 18, 43 – 61. Groningen: Centre of European Security Studies.
29. Vukadinović, Radovan (1998): Post-Daytonska Hrvaška. *Teorija in praksa*, 35 (3), 489 – 498.

ČASOPISI IN REVIJE

1. Frankičević, Mile (2006): Intervju Berislav Rončević, ministar obrane. Hrvatska vojska reformama kompatibilna Nato-ovim standardima. V Darko Đuretek (ur.): *Vjesnik – Hrvatski politički dnevnik*, 8.in 9. julij 2006, 22 – 23.
2. Mareković, Marjan (2004): Our clear wish: To enter Nato and EU. V Manfred Sadlowski (ur.): *Nato's nations and partners for peace*, 49 (2), 62 – 63. Germany: Mönch Publishing Group.
3. Tus, Anton (2004): Nato membership is our goal. V Manfred Sadlowski (ur.): *Nato's nations and partners for peace*, 49 (2), 79. Germany: Mönch Publishing Group.
4. Watkins, Amadeo (2005): Military reforms see Croatia march towards Nato berth. V Paul Burton (ur.): *Jane's Intelligence Review*, 17 (8), 20 – 24. Surrey: Sentinel House.

INTERNET

1. Internet 1: CIA – podatkovna baza (2007): *Croatia – Country profile*. Dostopno na: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geoshr.html> (23. maj 2007).

2. Internet 2: strežnik EUROPA- portal evropskih institucij (2005): *Kandidatke – Hrvatska*. Dostopno na: http://evropska-unija.si/pages/evropska_unija/kandidatke/hrvaska.html (25. avgust 2005).
3. Internet 3: Ministrstvo za zunanje zadeve in evropske integracije (2006): *Odrednice vanjske politike*. Dostopno na: <http://www.mvpei.hr/MVP.asp?pcpid=4> (25. november 2006).
4. Internet 4: Evropska unija (2006): *Enlargement strategy and Progress Reports 2006. Progress report on Croatia*. Dostopno na: http://ec.europa.eu/enlargement/key_documents/reports_nov_2006_en.htm (14. april 2007).
5. Internet 5: Ministrstvo za zunanje zadeve in evropske integracije (2006): *Bilateralni odnosi Republika Hrvatska i Republika Madžarska*. Dostopno na: <http://www.mvpei.hr/MVP.asp?pcpid=1409> (25. november 2006).
6. Internet 6: Ministrstvo za zunanje zadeve in evropske integracije (2006): *Bilateralni odnosi Republika Hrvatska i Republika Italija*. Dostopno na: <http://www.mvpei.hr/MVP.asp?pcpid=1407> (25. november 2006).
7. Internet 7: Department for International Development (2007): *Understanding and Supporting Security Sector*. Dostopno na: <http://www.dfid.gov.uk/pubs/files/supporting-security.pdf> (20. maj 2007).
8. Internet 8: Ministrstvo za obrambo Republike Hrvaške (2007): *Spectra*. Dostopno na: http://www.morh.hr/spectra/sto_spectra.asp (28. maj 2007).
9. Internet 9: Ministrstvo za obrambo Republike Hrvaške (2006): *Vojne misije*. Dostopno na: http://www.morh.hr/osrh/data/misije_hr.html (28. november 2006).
10. Internet 10: Nato (2002): *Nato Press release: Ministerial meeting of the North Atlantic Council held in Reykjavik on 14 May 2002*. Dostopno na: <http://www.nato-pa.int/Default.asp?SHORTCUT=533> (28. maj 2007)
11. Internet 11: Ministrstvo za obrambo Republike Hrvaške (2006): *Informacije o Nato samitima. Nato samit u Rigi 28.-29. studeni 2006*. Dostopno na : <http://www.morh.hr/nato/documents/summiti.asp> (28. maj 2007).
12. Internet 12: Nato (2002): *Prague summit declaration*. Dostopno na: <http://www.nato.int/docu/pr/2002/p02-059e.html> (28. maj 2007).

13. Internet 13: Ministrstvo za obrambo Republike Hrvaške (2006): *Intenzivirani dijalog Nato – Hrvatska*.
Dostopno na: http://www.morh.hr/nato/documents/dijalog_nato_rh.asp (28. november 2006).
14. Internet 14: Ministrstvo za obrambo Republike Hrvaške (2007): *ANP 2006/2007*.
Dostopno na: <http://www.morh.hr/nato/documents/anp2007.asp> (20. maj 2007).
15. Internet 15: Nato (1995): *Study on Nato enlargement*.
Dostopno na: <http://www.nato.int/docu/basicxt/enl-9506.htm> (31. marec 2006).
16. Internet 16: Ministrstvo za obrambo Republike Hrvaške (2005): *Hrvatski IPP 2004-2005*.
Dostopno na: <http://www.morh.hr/nato/documents/ipp2005.asp> (25. avgust 2005).
17. Internet 17: Ministrstvo za obrambo Republike Hrvaške (2005): *Pregled PARP*.
Dostopno na: http://www.morh.hr/nato/documents/hrvatska_parp.asp (25. avgust 2005).
18. Internet 18: Evropska unija (2007): *Sosedski odnosi*.
Dostopno na: <http://europa.eu/generalreport/sl/2006/rg77.htm> (20. maj 2007).
19. Internet 19: Vlada Republike Hrvaške (2007): Frattini: *Vrijeme je za akciju, za provedbu plana reformi u Hrvatskoj*.
Dostopno na: http://vlada.hr/hr/naslovnica/novosti_i_najave/2007/travanj/frattini_vrijeme_je_za_akciju_za_provedbu_plana_reformi_u_hrvatskoj (30. april 2007).
20. Internet 20: Ministrstvo za zunanje zadeve in evropske integracije (2007): *Hrvatska – EU*.
Dostopno na: <http://www.mvpei.hr/ei> (28. maj 2007).
21. Internet 21: Ministrstvo za obrambo Republike Hrvaške (2007): *Republika Hrvatska i regionalne iniciative*.
Dostopno na: <http://www.morh.hr/smos/multilateral.asp> (28. maj 2007).
22. Internet 22: Ministrstvo za zunanje zadeve in evropske integracije (2007): *Security Cooperation Process in South Eastern Europe*.
Dostopno na: <http://www.mvpei.hr/seecp/default.asp> (28. maj 2007).
23. Internet 23: Ministrstvo za zunanje zadeve in evropske integracije (2007): *Security Cooperation Process in South Eastern Europe – predsjedanje Republike Hrvatske*.
Dostopno na: http://www.mvpei.hr/seecp/predsj_seecp.htm (28. maj 2007).
24. Internet 24: Evropska unija (2007): *Stability pact in SouthEastern Europe*.
Dostopno na: <http://www.stabilitypact.org/about/achievements.asp> (16. april 2007).

25. Internet 25: Ministrstvo za obrambo Republike Hrvaške (2007): *Bilateralna obrambena suradnja*.
Dostopno na: <http://www.morh.hr/smos/bilateral.asp> (28. maj 2007).
26. Internet 26: Ministrstvo za zunanje zadeve in evropske integracije: *Nato support – public opinion in Croatia*.
Dostopno na: <http://nato.mfa.hr/?mv=225&mh=52> (18. junij 2007).
27. Internet 27: Ministrstvo za obrambo Republike Hrvaške (2006): *Oružane sile Republike Hrvatske – splošno*.
Dostopno na: http://www.morh.hr/osrh/data/about_hr.html (28. november 2006).
28. Jane's Sentinel Security Assessment (2006): *The Balkans*. On line baza Ministrstva za obrambo Republike Slovenije. (29. junij 2006).